

The Role of Transportation in Strengthening Sustainable Security in Iran: A Thematic Analysis of the Supreme Leader's Statements

Hossein Niavand¹ , Amir Osati^{2*}

1. Ph.D., Department of Financial Management, Faculty of Management & Business Administration, University of Mysore, Karnataka, India. Email: niavandd@gmail.com
2. M.A., Department of Financial Management, Faculty of Management and Economics, Sharif University of Technology, Tehran, Iran. Corresponding Author. Email: Amirosati19@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 11-05-2025
Accepted: 16-11-2025

Keywords:
Transportation;
Supreme Leader;
Sustainable Security;
Thematic Analysis.

Abstract

This study aims to examine the role of transportation infrastructure in strengthening sustainable security in Iran through a thematic analysis of the statements and policy directives of the Supreme Leader. A total of 41 official documents, including speeches, messages, and policy statements related to national security, socioeconomic development, and environmental protection, were systematically analyzed using thematic analysis.

The findings indicate that transportation networks play a critical role not only in providing operational support for defense forces but also in enhancing economic resilience, reducing regional inequalities, and strengthening the sense of social security. Particular emphasis in the analyzed statements is placed on expanding infrastructure in border regions as a strategic instrument for maintaining national authority and strengthening territorial cohesion. Furthermore, attention to safe and environmentally sustainable transportation is highlighted as an important component of environmental security and public health. The findings also indicate that transportation, as a fundamental pillar of sustainable development, has multidimensional linkages with national security, economic well-being, and social justice. Accordingly, revisiting national-level policies and planning for the development of clean and efficient transportation networks can contribute to strengthening sustainable security in Iran.

Cite this article: Niavand, Hossein., & Osati, Amir. (2026). The Role of Transportation in Strengthening Sustainable Security in Iran: A Thematic Analysis of the Supreme Leader's Statements. *Journal of Defense Economics & Sustainable Development*, 11 (41), 89-118.

[20.1001.1.30607531.1405.11.41.4.7](https://doi.org/10.1001.1.30607531.1405.11.41.4.7)

© The Author(s) 2026. Published by Defense Economics Scientific Association of Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license)

اقتصاد دفاع و توسعه پایدار

شاپا الکترونیکی: ۲۹۸۱-۰۶۱۰

شاپا چاپی: ۳۰۶۰-۷۵۳۱

نقش حمل و نقل در توسعه امنیت پایدار ایران با محوریت بیانات رهبری (مدظله العالی)

حسین نیاوند^۱ ID، امیر اوسطی^۲ ID

۱. دکتر، گروه مدیریت مالی، دانشکده مدیریت و کسب و کار، دانشگاه میسور، کارناتاکا، هندوستان.

رایانامه: niavandd@gmail.com

۲. کارشناس ارشد، گروه مدیریت مالی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه صنعتی شریف، تهران، ایران. نویسنده مسئول.

رایانامه: Amirosati19@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله علمی

تاریخچه مقاله:

تاریخ ارسال: ۱۴۰۴/۰۲/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۲۵

واژگان کلیدی:

حمل و نقل، مقام معظم
رهبری، امنیت پایدار،
تحلیل مضمون.

پژوهش حاضر با هدف واکاوی نقش زیرساخت‌های حمل و نقل در تقویت امنیت پایدار کشور بر اساس تحلیل مضمون سخنان و ابلاغیه‌های مقام معظم رهبری انجام شده است. در این تحقیق، مجموعه‌ای از ۴۱ متن رسمی شامل بیانات، پیام‌ها و سیاست‌های کلان مرتبط با امنیت ملی، توسعه اقتصادی-اجتماعی و حفاظت محیط‌زیست با استفاده از روش تحلیل مضمون بررسی گردید. یافته‌ها نشان داد شبکه‌های حمل و نقل علاوه بر پشتیبانی عملیاتی از نیروهای دفاعی، در افزایش تاب‌آوری اقتصادی، کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای و ارتقای حس امنیت اجتماعی نیز نقشی اساسی دارند. رهبری به‌ویژه بر گسترش زیرساخت‌ها در مناطق مرزی به‌عنوان ابزاری راهبردی برای حفظ اقتدار ملی و انسجام سرزمینی تأکید داشته‌اند. همچنین، توجه به حمل و نقل ایمن و سازگار با محیط‌زیست در راستای تأمین امنیت زیستی و سلامت جامعه برجسته شده است. همچنین نتایج تحقیق بیانگر آن است که ترابری به‌عنوان یکی از پایه‌های توسعه پایدار، پیوندی چندوجهی با امنیت ملی، رفاه اقتصادی و عدالت اجتماعی دارد. بر این اساس، بازنگری در سیاست‌های کلان و برنامه‌ریزی برای توسعه شبکه‌های پاک و کارآمد می‌تواند در تقویت امنیت پایدار کشور نقش آفرین باشد.

استناد به مقاله: نیاوند، حسین و اوسطی، امیر. (۱۴۰۵). نقش حمل و نقل در توسعه امنیت پایدار ایران با محوریت بیانات رهبری (مدظله العالی). فصلنامه اقتصاد دفاع و توسعه پایدار، ۱۱(۴۱)، ۸۹-۱۱۸.

DOI: [10.1001.1.30607531.1405.11.41.4.7](https://doi.org/10.1001.1.30607531.1405.11.41.4.7)

ناشر: انجمن علمی اقتصاد دفاع ایران
© نویسندگان

۱. مقدمه

امنیت یکی از اساسی‌ترین نیازهای هر جامعه و شرط لازم برای توسعه پایدار آن به‌شمار می‌آید. بدون وجود امنیت در ابعاد مختلف آن - اعم از امنیت اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیست‌محیطی - هیچ برنامه توسعه‌ای نمی‌تواند به‌طور کامل تحقق یابد. در این میان، یکی از مولفه‌های کمتر دیده‌شده ولی فوق‌العاده تأثیرگذار در تأمین و تثبیت امنیت پایدار، زیرساخت‌های حمل‌ونقل است.

حمل‌ونقل، به عنوان شریان حیاتی ارتباطی کشور، نقشی کلیدی در انسجام ملی، تحرک اقتصادی، توزیع عدالت فضایی، مدیریت بحران و حتی بازدارندگی راهبردی ایفا می‌کند. توسعه شبکه‌های حمل‌ونقل در کشورهای مانند ایران، نه تنها در بُعد عمرانی و لجستیکی، بلکه در تقویت قدرت ملی، کنترل مناطق مرزی، ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی و تضمین امنیت داخلی معنا پیدا می‌کند.

در گفتمان جمهوری اسلامی ایران، نگاه به مقوله امنیت، نگاهی کلان، تمدنی و چندلایه است. مقام معظم رهبری به عنوان عالی‌ترین مقام راهبردی کشور، همواره در سخنرانی‌ها و بیانات مختلف خود بر اهمیت امنیت پایدار و نقش زیرساخت‌ها در تحقق آن تأکید داشته‌اند. از این رو، بررسی دقیق بیانات ایشان می‌تواند دیدی روشن و دقیق نسبت به نگرش راهبردی نظام در خصوص رابطه میان حمل‌ونقل و امنیت ارائه دهد.

در پژوهش حاضر، تلاش شده است با رویکردی کیفی و بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون، مضامین کلیدی موجود در بیانات مقام معظم رهبری پیرامون نقش حمل‌ونقل در توسعه امنیت پایدار استخراج، دسته‌بندی و تفسیر شود. این مطالعه در تلاش است تا حلقه‌های معنایی پنهان میان گفتمان حمل‌ونقل و امنیت ملی را کشف کرده و سهم این مؤلفه حیاتی را در ادبیات سیاست‌گذاری کلان کشور روشن سازد.

امنیت پایدار، مفهومی فراتر از امنیت صرف نظامی یا انتظامی است. در گفتمان نوین توسعه، امنیت پایدار به‌عنوان یکی از ارکان اصلی پیشرفت همه‌جانبه جوامع شناخته می‌شود و ابعاد گوناگونی نظیر اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و سیاسی را دربرمی‌گیرد. هرگونه اختلال در این مؤلفه‌ها، می‌تواند روند توسعه را کند کرده یا متوقف نماید. در چنین چارچوبی، زیرساخت‌های حیاتی مانند شبکه حمل‌ونقل به‌عنوان یکی از پایه‌های اساسی تحقق امنیت پایدار، نقشی بی‌بدیل ایفا می‌کنند.

در کشور ایران، با توجه به موقعیت ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی ویژه، حمل‌ونقل نه تنها ابزاری برای جابجایی کالا و انسان، بلکه بستری راهبردی برای اقتدار ملی، پیوستگی سرزمینی، و عدالت فضایی به‌شمار می‌آید. ارتباط مؤثر میان مناطق مختلف کشور، به‌ویژه مناطق مرزی، محروم یا دارای تنش‌های اجتماعی، مستقیماً بر ثبات و امنیت آن مناطق و در نهایت بر امنیت ملی اثرگذار است. با این حال، در بسیاری از سیاست‌گذاری‌ها، نگاه به حمل‌ونقل محدود به جنبه‌های فنی، اقتصادی یا عمرانی باقی مانده و ابعاد امنیتی و گفتمانی آن کمتر مورد تحلیل راهبردی قرار گرفته است.

از سوی دیگر، مقام معظم رهبری در سال‌های اخیر در مواضع مختلف خود به اهمیت زیرساخت‌های حمل‌ونقل در توسعه کشور و استقرار عدالت اجتماعی تأکید کرده‌اند. بیانات ایشان، دربردارنده پیام‌هایی گفتمانی و راهبردی هستند که فراتر از سطح اجرایی، به بُعد کلان‌نگرانه نقش حمل‌ونقل در تقویت بنیان‌های امنیتی

کشور می‌پردازد. با این حال، تاکنون مطالعه‌ای منسجم که مضامین این بیانات را تحلیل کرده و رابطه آن را با مفهوم «امنیت پایدار» تبیین کند، انجام نشده است.

در ادبیات علمی داخلی و بین‌المللی نیز اگرچه مطالعاتی در حوزه نقش حمل و نقل در توسعه اقتصادی یا مدیریت شهری وجود دارد، اما کمتر پژوهشی به بررسی دقیق ارتباط آن با ابعاد مختلف امنیت و به‌ویژه مطالعه آن در گفتمان رهبری نظام پرداخته است. این خلأ، ضرورت انجام پژوهشی را نشان می‌دهد که با استفاده از روش‌های کیفی، مضامین پنهان و آشکار در بیانات رهبری را شناسایی، دسته‌بندی و تحلیل کند. نکته قابل توجه این است که گفتمان رهبری جمهوری اسلامی ایران دارای لایه‌های متعددی از معناست و در آن، مفاهیمی همچون «امنیت»، «عدالت»، «اقتدار»، «پیشرفت»، «زیرساخت»، «محروریت‌زدایی»، و «مردم‌محوری» هم‌زمان مطرح می‌شوند. تحلیل این گفتمان می‌تواند دیدی راهبردی درباره جایگاه حمل و نقل در منظومه فکری و راهبردی نظام جمهوری اسلامی ایران ارائه دهد.

از این رو، مسئله اصلی تحقیق حاضر این است که:

«در بیانات مقام معظم رهبری، حمل و نقل چه جایگاهی در تحقق امنیت پایدار کشور دارد و چه مضامین کلیدی در این رابطه قابل استخراج است؟»

این تحقیق با تمرکز بر استخراج و تحلیل مضمون بیانات رهبری، در پی آن است که با کشف الگوهای معنایی و تأکیدات محوری، مسیرهای ناپیدای تأثیر حمل و نقل بر امنیت ملی را روشن ساخته و بنیانی مفهومی برای سیاست‌گذاری‌های آینده در این حوزه ارائه نماید.

در ادامه، مبانی نظری پژوهش، روش‌شناسی پژوهش، تجزیه و تحلیل یافته‌ها و در نهایت، نتیجه‌گیری و پیشنهادهای پژوهش ارائه می‌شود.

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱. مبانی نظری پژوهش

حمل و نقل به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان زیرساختی کشورها، نقشی بنیادین در فرآیند توسعه ایفا می‌کند. نبود شبکه‌ای گسترده، منظم و کارآمد از حمل و نقل، مانع تحقق رشد اقتصادی، توزیع عادلانه منابع، پویایی اجتماعی و انسجام سیاسی خواهد شد. مطالعات سال ۲۰۲۳ بانک جهانی نیز نشان داده‌اند که توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل رابطه مستقیمی با شاخص‌های رشد اقتصادی و عدالت اجتماعی دارد.

در نگاه توسعه‌محور، حمل و نقل صرفاً ابزاری برای جابه‌جایی کالا و مسافر نیست، بلکه وسیله‌ای راهبردی برای توسعه ملی، اتصال مناطق مختلف کشور، کاهش شکاف‌های منطقه‌ای و افزایش تاب‌آوری اجتماعی و اقتصادی محسوب می‌شود. پژوهش‌های بانیستر^۱ (۲۰۱۱) بر این موضوع تأکید دارند که توسعه شبکه‌های حمل و نقل موجب بهبود دسترسی به خدمات عمومی، ایجاد فرصت‌های اشتغال و تقویت پیوند میان دولت و ملت می‌شود.

^۱ Banister

از جنبه اقتصادی، حمل و نقل با تسهیل تجارت داخلی و خارجی، کاهش هزینه‌های مبادله و افزایش سرعت دسترسی به بازارها، عاملی کلیدی در رشد تولید ناخالص داخلی است. بررسی‌ها در اتحادیه اروپا نشان داده است که سرمایه‌گذاری در حمل و نقل به‌طور مستقیم بر رشد اقتصادی پایدار اثرگذار است (سیگو^۱ و همکاران، ۲۰۱۸).

در بُعد اجتماعی، حمل و نقل امکان دسترسی بهتر به آموزش، بهداشت و خدمات فرهنگی را فراهم می‌آورد و در نتیجه سطح رضایت عمومی و کیفیت زندگی افزایش می‌یابد. پژوهش پروس^۲ و سیکورا^۳ (۲۰۱۱) نشان داد که توسعه حمل و نقل در مناطق کمتر برخوردار می‌تواند به کاهش نابرابری‌های اجتماعی و بهبود سطح رفاه کمک کند.

از منظر سیاسی، حمل و نقل ابزاری حیاتی برای پیوستگی سرزمینی و تثبیت حاکمیت ملی است. برخورداری مناطق مرزی از زیرساخت‌های حمل و نقل مناسب، علاوه بر کاهش حاشیه‌نشینی سیاسی و فرهنگی، باعث افزایش مشارکت آن‌ها در ساختار ملی می‌شود (رودریگو^۴ ۲۰۲۰). در کتاب خود بر نقش زیرساخت‌های حمل و نقل در تقویت اقتدار ملی و انسجام سرزمینی تأکید کرده است.

در نهایت، باید توجه داشت که حمل و نقل ارتباط تنگاتنگی با مفهوم «امنیت پایدار» دارد. امنیت پایدار فراتر از امنیت نظامی، شامل ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی نیز می‌شود. توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل، علاوه بر تسهیل جریان کالا و افراد، با ایجاد عدالت اجتماعی، تقویت تاب‌آوری اقتصادی و حفاظت از محیط‌زیست، زمینه‌ساز تحقق امنیت پایدار و متوازن در سطح ملی خواهد بود.

۲-۱-۱. حمل و نقل در ایران

بخش حمل و نقل به‌عنوان حلقه واسطه اجتناب‌ناپذیر بین بخش‌های مختلف اقتصادی و همچنین خلق ارزش افزوده برای تمام فعالیت‌های اقتصادی، به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به‌طوری که هیچ فعالیت اقتصادی را نمی‌توان یافت که در چرخه خود از خدمات ارائه‌شده این بخش بهره‌مند نشده باشد (لاکشمین^۵، ۲۰۰۷).

صنعت حمل و نقل به‌طور کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت بر متغیرهای اصلی اقتصاد کشور، مانند تولید، اشتغال، و قیمت‌ها در بخش‌های مختلف اقتصادی و همچنین شاخص هزینه زندگی تأثیر مستقیم دارد. از این‌رو، توسعه بخش حمل و نقل می‌تواند راه توسعه اقتصادی کشور را هموار سازد (همان).

باتوجه به موقعیت استراتژیک کشور در منطقه، ایجاد یک سیستم حمل و نقل کارآمد در بهبود جایگاه کشور در مراودات تجاری بین‌المللی و توسعه اقتصادی - اجتماعی، نقش و اهمیت ویژه‌ای دارد. طبق گزارش سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای، در سال ۱۴۰۳ بیش از ۱۴۲ میلیون و شصصد هزار نفر مسافر توسط ناوگان

¹ Cigu

² Prus

³ Sikora

⁴ Rodrigue

⁵ Lakshmanan

عمومی جاده‌ای بین شهری جابه‌جا شده‌اند. این تعداد مسافر با استفاده از حدود چهارده هزار دستگاه اتوبوس، سی هزار دستگاه مینی‌بوس و بیش از سی و سه هزار سواری کرایه در سطح کشور جابه‌جا شده‌اند. سازمان راهداری همچنین اعلام کرده است که متوسط عمر ناوگان مسافری همچنان بالاست؛ به‌طور میانگین عمر اتوبوس‌ها ۱۵ سال، مینی‌بوس‌ها ۲۸ سال و سواری‌های کرایه حدود ۱۳ سال برآورد می‌شود (سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای، ۱۴۰۴).

در حوزه حمل کالا، بنا بر آمار رسمی راهداری، بیش از ششصد میلیون تن کالا در قالب حدود سی و نه میلیون سفر در این سال جابه‌جا شده است. تنها تا پایان نیمه نخست سال ۱۴۰۳، بیش از ۲۸۰ میلیون تن کالا توسط ناوگان عمومی حمل شده که نشان‌دهنده اهمیت حیاتی این بخش در پشتیبانی از اقتصاد ملی است (همان).

گزارش سازمان راهداری همچنین از رشد چشمگیر ترانزیت بین‌المللی در این سال خبر می‌دهد. مجموع ترانزیت زمینی کشور (جاده‌ای و ریلی) از مرز بیست میلیون تن گذشته است. از این مقدار، نزدیک به ده میلیون تن مربوط به ترانزیت غیرنفتی و حدود هفت و نیم میلیون تن مربوط به ترانزیت نفتی بوده که نسبت به سال گذشته بیش از بیست درصد افزایش را نشان می‌دهد. بر اساس همین گزارش‌ها، بیش از نود هزار راننده در بخش مسافری فعال بوده‌اند که نقش مهمی در تداوم جریان حمل و نقل ایفا کرده‌اند. سیاست‌گذاران حمل و نقل در سال ۱۴۰۳ بر توسعه ناوگان پاک، افزایش بهره‌وری و به‌کارگیری فناوری‌های نوین برای مدیریت ترافیک تأکید داشته‌اند. به‌طور کلی، آمارهای رسمی سازمان راهداری نشان می‌دهد که حمل و نقل در سال ۱۴۰۳ نه تنها ستون اصلی لجستیک داخلی کشور بوده است، بلکه به‌عنوان یکی از محورهای کلیدی ارتقای جایگاه ایران در ترانزیت منطقه‌ای نیز ایفای نقش کرده است (همان).

سرمایه‌گذاری در بخش حمل و نقل ایران در سال‌های اخیر روندی متفاوت نسبت به گذشته داشته است. گزارش سازمان راهداری و وزارت راه نشان می‌دهد که در سال ۱۴۰۳ تفاهم‌نامه‌ای به ارزش حدود ۷۵۰ میلیون دلار میان راه‌آهن و بخش خصوصی برای خرید واگن‌های باری، مسافری و لکوموتیو به امضا رسید. این اقدام در مقایسه با سال‌های قبل، یکی از بزرگ‌ترین سرمایه‌گذاری‌های ارزی در حوزه ریلی به شمار می‌آید و نشان‌دهنده تغییر جهت سیاست‌گذاران به سمت تقویت حمل و نقل ریلی است. برنامه میان‌مدت دولت برای سال‌های ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۵ نیز شامل اختصاص ۲.۵ میلیارد دلار برای توسعه ناوگان حمل و نقل دریایی و ریلی، نوسازی شناورها، ارتقای ناوگان ملی کشتیرانی و خرید کانتینر بوده است. این میزان سرمایه‌گذاری در مقایسه با برنامه‌های مشابه در دهه گذشته، رشد قابل توجهی را نشان می‌دهد (همان).

در سال ۱۴۰۰ ارزش کل دارایی‌های سرمایه‌ای بخش حمل و نقل جاده‌ای کشور شامل راه‌ها، پل‌ها، پايانه‌ها و مجتمع‌های خدماتی بیش از ۳ هزار میلیارد تومان برآورد شده بود. همچنین در همان سال نیاز مالی این بخش حدود ۹۰۰ هزار میلیارد تومان برآورد شد که بخش زیادی از آن در عمل تأمین نشد. این فاصله میان نیاز و تحقق بودجه در سال‌های بعد همچنان ادامه یافته، هرچند سرمایه‌گذاری‌های ارزی در حوزه ریلی و ترانزیت بخشی از این عقب‌ماندگی را جبران کرده است.

مقایسه روند سال‌های اخیر نشان می‌دهد که تمرکز سرمایه‌گذاری‌ها به تدریج از حمل‌ونقل جاده‌ای به سمت حمل‌ونقل ریلی و دریایی تغییر کرده است. این تغییر به دلیل ضرورت کاهش هزینه‌های سوخت، ارتقای تاب‌آوری شبکه حمل‌ونقل و پاسخ به نیازهای ترانزیتی منطقه‌ای صورت گرفته است. در کنار آن، توجه به حمل‌ونقل پاک، خرید ناوگان برقی و توسعه خطوط ریلی بار و مسافر به عنوان اولویت‌های سرمایه‌گذاری مطرح شده‌اند (مؤسسه پژوهش و مهندسی فناوری ماساچوست^۱، ۲۰۲۴).

در مجموع می‌توان گفت سرمایه‌گذاری در حمل‌ونقل کشور در سال ۱۴۰۳ نسبت به سال‌های پیش رشد داشته، اما همچنان با نیازهای واقعی کشور فاصله دارد. تغییر تمرکز به سمت حمل‌ونقل ریلی و دریایی را می‌توان مهم‌ترین تفاوت این دوره با گذشته دانست، موضوعی که همسو با برنامه‌های توسعه‌ای و اهداف کلان امنیت پایدار کشور تعریف شده است.

بر اساس آمار دریافتی از خزانه‌داری کل کشور، مبلغ ۱۴۰۴ هزار میلیارد ریال به عنوان اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی در فصل حمل‌ونقل (جاده‌ای، هوایی، دریایی و ریلی) برای سال ۱۴۰۰ در نظر گرفته شد. این مبلغ در مقایسه با رقم مصوب سال ۱۳۹۹، کاهش ۴۸/۵ درصدی را نشان می‌دهد. طبق آمار خزانه‌داری کل کشور، در سال ۱۴۰۰، مبلغ ۱۲۴/۱ هزار میلیارد ریال (۸۸.۴ درصد از رقم مصوب) به این فصل پرداخت شد که نسبت به سال قبل از آن، کاهش ۴۴/۸ درصدی داشته است. در سال ۱۴۰۰، برنامه‌های «توسعه حمل‌ونقل جاده‌ای» و «توسعه حمل‌ونقل ریلی» به ترتیب با ۷۰/۶ و ۲۷/۱ درصد، بیشترین سهم از اعتبارات پرداختی به این فصل را به خود اختصاص دادند. عملکرد این برنامه‌ها در این سال به ترتیب ۳۹/۶ و ۴۳/۳ درصد نسبت به سال ۱۳۹۹ کاهش داشته است (خزانه‌داری کل کشور، ۱۴۰۱).

۲-۱-۲. نقش حمل‌ونقل در ابعاد امنیت پایدار

امنیت در لغت به معنای رهایی از خطر، ترس و نگرانی است. در علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، امنیت به وضعیتی اشاره دارد که در آن یک کشور یا جامعه از تهدیدات خارجی و داخلی مصون بوده و شرایطی فراهم است که افراد بتوانند بدون ترس از آسیب یا اختلال، به فعالیت‌های خود ادامه دهند (لوی^۲، ۲۰۰۹).

پایدار به معنای ثبات، دوام و استمرار در طول زمان است. هنگامی که این واژه در کنار مفاهیم دیگر قرار می‌گیرد، بر استمرار و ثبات آن مفهوم در بلندمدت تأکید دارد. بنابراین، امنیت پایدار به وضعیتی اشاره دارد که در آن امنیت یک جامعه یا کشور به صورت مستمر و بدون وقفه تأمین شده و در برابر تهدیدات مختلف، مقاومت و ثبات خود را حفظ می‌کند (اوزالتین^۳، ۲۰۲۴).

زیرساخت‌های حمل‌ونقل به عنوان یکی از ارکان توسعه، نقش مهمی در تأمین امنیت پایدار دارند. توسعه شبکه‌های حمل‌ونقل می‌تواند به تقویت انسجام ملی، تسهیل تجارت و افزایش رفاه اجتماعی کمک کرده و در نتیجه، به کاهش تهدیدات و افزایش ثبات اجتماعی منجر شود (لاکشمین^۳، ۲۰۰۷).

¹ Massachusetts Institute of Technology Research and Engineering (MITRE)

² Levy

³ Ozaltin

در دنیای امروز، نقش زیرساخت‌های حمل و نقل از یک سیستم خدماتی صرف فراتر رفته و به عنوان یک ابزار راهبردی در تقویت امنیت پایدار کشورها مطرح شده است. امنیت پایدار، زمانی حاصل می‌شود که تمامی عوامل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فضایی در جامعه، در تعادل، هماهنگی و ثبات نسبی قرار گیرند. حمل و نقل یکی از معدود زیرساخت‌هایی است که هم‌زمان بر همه این ابعاد تأثیرگذار است (همان).

نقش‌های کلیدی حمل و نقل در امنیت پایدار (بانک جهانی، ۲۰۱۹):

- پشتیبانی از امنیت ملی: شبکه حمل و نقل می‌تواند پشتیبانی لجستیکی برای نیروهای نظامی و امنیتی فراهم کرده، تحرک سریع و کارآمد آن‌ها در مواقع بحرانی را ممکن سازد. همچنین امکان دسترسی سریع دولت به نقاط حساس یا پرخطر را فراهم می‌کند.
- کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای: گسترش حمل و نقل در مناطق محروم، مرزی یا دورافتاده، موجب پیوند این نواحی با مراکز تصمیم‌گیری و توسعه می‌شود؛ که این امر خود باعث کاهش نارضایتی‌های اجتماعی، تقویت هویت ملی و کاهش تنش‌های سیاسی و قومی می‌گردد.
- تاب‌آوری اقتصادی: سیستم حمل و نقل مقاوم و منسجم، امکان مقابله بهتر با بحران‌ها و شوک‌ها (اعم از طبیعی، سیاسی، یا اقتصادی) را فراهم می‌سازد. این مسئله، یکی از مؤلفه‌های اصلی در پایداری امنیت اقتصادی است.
- افزایش نظارت دولت بر سرزمین: حضور فیزیکی زیرساخت حمل و نقل در نواحی مرزی یا با اهمیت استراتژیک، نماد و ابزار حاکمیت دولت در آن منطقه محسوب می‌شود. جاده‌ها، ریل‌ها و فرودگاه‌ها به عنوان بازوی اجرایی اقتدار دولت شناخته می‌شوند.
- ارتقاء حس امنیت اجتماعی در جامعه: حمل و نقل ایمن، قابل دسترس و پایدار، احساس اطمینان و ثبات را در میان شهروندان افزایش می‌دهد. احساس امنیت یکی از پایه‌های شکل‌گیری اعتماد عمومی به حاکمیت است.

۲-۲. پیشینه پژوهش

مطالعه نقش زیرساخت‌های کلیدی در شکل‌گیری امنیت پایدار، یکی از حوزه‌های مهم در ادبیات توسعه و سیاست‌گذاری عمومی به‌شمار می‌رود. در این میان، حمل و نقل به عنوان یکی از پایه‌ای‌ترین ارکان توسعه‌یافتگی، نقشی چندبعدی در تأمین امنیت ملی، انسجام اجتماعی و پایداری اقتصادی ایفا می‌کند. پژوهش‌های متعددی در سطح ملی و بین‌المللی به بررسی ارتباط میان حمل و نقل و مؤلفه‌های امنیتی پرداخته‌اند، اما اغلب این مطالعات بر جنبه‌های فنی، اقتصادی یا زیست‌محیطی حمل و نقل متمرکز بوده‌اند و کمتر به ابعاد گفت‌وگویی و راهبردی آن، به‌ویژه از منظر رهبری سیاسی کشور، توجه داشته‌اند.

در این زمینه، بیانات مقام معظم رهبری به عنوان بخشی از گفتمان کلان حاکمیتی، حاوی مفاهیم و تأکیدی است که می‌تواند مسیر سیاست‌گذاری و اولویت‌گذاری ملی در حوزه حمل و نقل را جهت‌دهی کند. با این حال، تاکنون پژوهش مستقلی که به تحلیل منسجم این بیانات در چارچوب نظری امنیت پایدار بپردازد،

صورت نگرفته است. در نتیجه، مرور پیشینه پژوهش در این بخش با هدف شناسایی شکاف‌های علمی موجود و تبیین جایگاه تحقیق حاضر در میان ادبیات مرتبط انجام می‌گیرد.

۲-۲-۱. مطالعات خارجی

مطالعات بین‌المللی نشان می‌دهند که زیرساخت‌های حمل‌ونقل نقشی فراتر از جابجایی کالا و مسافر دارند و به عنوان بخشی حیاتی از امنیت ملی و پایداری اجتماعی تلقی می‌شوند.

اوکلی^۱ (۲۰۲۵) در پژوهشی پیرامون امنیت حمل‌ونقل در هاب‌های ارتباطی تأکید می‌کند، در این مقاله پژوهشگران به امنیت حمل و نقل در گذرگاه‌های ارتباطی به صورت دریایی، ریلی، زمینی و هوایی پرداخته‌اند که نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تهدیدات نوین از جمله حملات سایبری و اختلالات عملیاتی می‌توانند تاب‌آوری شبکه‌های حمل‌ونقل را به شدت کاهش دهند.

ماکارووا^۲ و همکاران (۲۰۲۳) در مقاله‌ای به بررسی ریسک‌های موجود در حمل و نقل و آسیب‌های زیر ساخت به حمل و نقل جاده‌ای پرداخته‌اند و روش‌شناسی جامعی برای مدیریت ریسک زیرساخت‌های حمل‌ونقل ارائه کرده‌اند که به شناسایی تهدیدات و کاهش آسیب‌پذیری در جاده‌ها و مسیرهای حیاتی کمک می‌کند.

فان^۳ (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان بررسی ایمنی و امنیت سیستم‌های نرم افزاری حمل و نقل دو مؤلفه ایمنی و امنیت را بعنوان فاکتورهای اصلی و اساسی مورد بررسی و مطالعه قرار داده است. با تحلیل هم‌زمان ابعاد ایمنی و امنیت در سیستم‌های حمل‌ونقل، پژوهشگر نشان می‌دهد که ادغام این دو رویکرد می‌تواند به درک دقیق‌تر نقاط ضعف شبکه‌ها و طراحی سیاست‌های پایدارتر منجر شود.

این مطالعات بیانگر آن است که حمل‌ونقل نه تنها یک ابزار اقتصادی، بلکه یک مؤلفه راهبردی برای تحقق امنیت پایدار و انسجام ملی در سطح بین‌المللی محسوب می‌شود.

۲-۲-۲. مطالعات داخلی

حاتمی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر بازدارندگی نظامی در حوزه‌های دریا و هوافضا پرداخته‌اند. یکی از نکات کلیدی مقاله، اهمیت برابری توانمندی‌های نظامی و تسلیحاتی کشورهاست، به ویژه در مواجهه با تهدیدات دشمنان. برای دستیابی به بازدارندگی مؤثر، راهبردهای نظامی و تسلیحاتی متناسب با تهدیدات باید تدوین و اجرایی شوند. این مقاله به تأثیر بازدارندگی در افزایش امنیت ملی و قدرت دفاعی کشورها اشاره دارد و عواملی مانند توانمندی‌های فناوری و دفاعی، انهدام اهداف دشمن در صحنه نبرد، و واکنش سریع به تهدیدات را بررسی می‌کند.

از سوی دیگر، مقاله بر ضرورت تقویت فناوری‌های نوین و به‌روزرسانی سامانه‌های دفاعی در حوزه‌های دریا و هوافضا تأکید دارد. عواملی مانند کشف و مقابله با حملات سایبری، مدیریت عملیات اطلاعاتی هوشمند

¹ O'Kelly

² Makarova

³ Fan

و تداوم بخشی به عملیات رزمی در این حوزه‌ها از دیگر محورهای مهم مقاله هستند. همچنین، تقویت همکاری‌های بین‌المللی و افزایش دقت و برد تسلیحات دریایی و هوایی از راهبردهای مهم برای افزایش قدرت بازدارندگی کشورها ذکر شده است.

راعی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله‌ای به بررسی و تدوین راهبردهای حمل و نقل زمینی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران (نهایا) در مواجهه با جنگ‌های آینده پرداختند. با توجه به تغییر ماهیت جنگ‌ها و استفاده از فناوری‌های نوین در عرصه نظامی، الگوی حمل و نقل زمینی نه‌ایا باید بتواند به‌طور موثر با تهدیدات مدرن و پیچیده مقابله کند. این الگو باید شامل سرعت بالای جابه‌جایی، انعطاف‌پذیری در مواجهه با شرایط غیرمترقبه، و توانایی تامین پشتیبانی لجستیکی در مناطق جنگی باشد. در این مقاله، به نقش فناوری‌های پیشرفته، اتوماسیون و هوشمندسازی در ارتقاء عملکرد سیستم‌های حمل و نقل زمینی اشاره شده و پیشنهاد می‌شود که نه‌ایا برای افزایش آمادگی خود در جنگ‌های آینده، باید بر بهبود زیرساخت‌های حمل و نقل زمینی، به‌کارگیری تجهیزات پیشرفته و تقویت هماهنگی بین نیروهای مختلف تاکید کند. همچنین، برنامه‌ریزی دقیق و آموزش نیروها برای استفاده بهینه از این الگوها به عنوان راهبرد کلیدی برای حفظ کارایی و موفقیت در عملیات‌های زمینی نظامی پیشنهاد شده است.

موسوی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی، تأثیر گفتمان ولایت فقیه بر سیاست‌های راهبردی نظام جمهوری اسلامی ایران در زمینه اداره امور حمل و نقل دریایی بررسی شده است. نویسندگان بر این باورند که گفتمان ولایت فقیه، به‌عنوان یک چارچوب نظری و عملی، نقش مؤثری در بهبود مدیریت و تصمیم‌گیری‌های راهبردی در این حوزه ایفا می‌کند. در این پژوهش، نقش این گفتمان در ارتقای بهره‌وری و افزایش هماهنگی در نظام حمل و نقل دریایی مورد بررسی قرار گرفته و بر اهمیت هماهنگی میان نیروهای نظامی و بخش حمل و نقل دریایی تأکید شده است. همچنین، گفتمان ولایت فقیه در این چارچوب به‌عنوان عاملی مؤثر در شکل‌دهی به سیاست‌های کلان کشور در حوزه حمل و نقل دریایی مورد توجه قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که این گفتمان، علاوه بر کارکرد ایدئولوژیک، می‌تواند در تصمیم‌گیری‌های کلان نظامی و دریایی نیز نقش‌آفرین باشد و به‌عنوان الگویی راهبردی برای سیاست‌گذاری و مدیریت در سایر حوزه‌ها مورد استفاده قرار گیرد.

سیاری و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی نقش مهم دریای خزر در تدوین سیاست‌های دفاعی ایران می‌پردازد. این منطقه به دلیل موقعیت استراتژیک و منابع غنی انرژی، همواره مورد توجه قدرت‌های بزرگ و کشورهای همسایه بوده است. حضور نظامی قدرت‌های خارجی و رقابت‌های منطقه‌ای از جمله عواملی هستند که بر امنیت و ثبات دریای خزر تأثیر می‌گذارند و چالش‌هایی را برای ایران در حوزه دفاعی ایجاد می‌کنند. مقاله پیشنهاد می‌کند که ایران برای مقابله با این تهدیدات، باید با تقویت حضور نظامی خود در منطقه و افزایش همکاری‌های امنیتی با کشورهای همسایه، از موقعیت ژئوپلیتیکی خود به بهترین نحو استفاده کند. در نتیجه، مقاله تأکید دارد که تدوین راهبردهای جامع و بلندمدت دفاعی در منطقه دریای خزر برای جمهوری اسلامی ایران ضروری است. این راهبردها باید بر پایه حفظ امنیت مرزهای آبی، توسعه توانمندی‌های دفاعی، و تقویت

دیپلماسی نظامی منطقه‌ای تدوین شوند تا ایران بتواند نقش موثری در حفظ ثبات و امنیت این منطقه استراتژیک ایفا کند و از منافع ملی خود در برابر تهدیدات احتمالی محافظت نماید.

سیاری (۱۳۸۸) به بررسی اهمیت ژئوپلیتیکی خلیج فارس و نقش موازنه قدرت در تأمین امنیت منطقه پرداخته است. نویسنده تأکید دارد که خلیج فارس به دلیل منابع انرژی فراوان و موقعیت استراتژیک آن، همواره مورد توجه قدرت‌های بزرگ بین‌المللی بوده است. در این مقاله، چالش‌های امنیتی ناشی از حضور نیروهای خارجی، رقابت‌های منطقه‌ای و تنش‌های داخلی بین کشورهای حوزه خلیج فارس بررسی شده و راهکارهایی برای کاهش تنش‌ها از طریق ایجاد موازنه قدرت پیشنهاد شده است. در ادامه، مقاله به نقش کشورهای منطقه در ایجاد این موازنه قدرت پرداخته و تأکید می‌کند که تقویت همکاری‌های امنیتی و نظامی بین کشورهای خلیج فارس می‌تواند به افزایش ثبات و امنیت منطقه کمک کند. نویسنده همچنین به تحلیل سیاست قدرت‌های بین‌المللی در خلیج فارس می‌پردازد و پیشنهاد می‌کند که کشورهای منطقه باید با افزایش توانمندی‌های نظامی و تقویت دیپلماسی امنیتی، نفوذ خارجی را کاهش داده و به یک موازنه قدرت پایدار دست یابند.

مرور ادبیات نشان داد که حمل‌ونقل در ابعاد گوناگون به‌عنوان یکی از زیرساخت‌های حیاتی کشور نقش تعیین‌کننده‌ای در امنیت ملی، مدیریت بحران، توسعه متوازن سرزمینی، تاب‌آوری اجتماعی و اقتصادی و افزایش احساس امنیت شهروندان ایفا می‌کند. پژوهش‌های داخلی و خارجی به‌طور مشترک بر این واقعیت تأکید دارند که کارآمدی شبکه‌های حمل‌ونقل (ریلی، جاده‌ای، هوایی و دریایی) نه تنها بر توان نظامی و امدادی کشور اثرگذار است، بلکه مستقیماً با رفاه اجتماعی، سرمایه اجتماعی و توسعه منطقه‌ای در ارتباط است.

با وجود این اشتراکات، بررسی پیشینه پژوهش حاکی از چند افتراق و خلأ اساسی است:

- بیشتر مطالعات گذشته رویکردی تجربی یا کاربردی در سطح عملیاتی (مانند طراحی مدل‌های حمل‌ونقل نظامی، تحلیل آسیب‌پذیری زیرساخت‌ها، یا سنجش احساس امنیت شهروندان) داشته‌اند.
- تأکید اصلی پژوهش‌های گذشته بر تحلیل‌های فنی، اقتصادی یا جغرافیایی بوده و کمتر به لایه‌های گفتمانی و راهبردی موضوع توجه شده است.

- به‌رغم اهمیت جایگاه رهبری در تعیین جهت‌گیری‌های کلان امنیتی و توسعه‌ای کشور، تاکنون پژوهشی جامع که به‌طور سیستماتیک بیانات مقام معظم رهبری را به‌عنوان منبع اصلی تحلیل قرار دهد، انجام نشده است.

ازاین‌رو، پژوهش حاضر با تمرکز بر تحلیل مضمون ۴۱ متن رسمی بیانات و ابلاغیه‌های مقام معظم رهبری، می‌کوشد تا فراتر از تحلیل‌های فنی و آماری موجود، به کشف مضامین کلان و پیام‌های راهبردی در خصوص نقش حمل‌ونقل در تقویت امنیت پایدار کشور بپردازد. بدین ترتیب، این تحقیق علاوه بر تکمیل خلأ موجود در ادبیات، تصویری گفتمانی و نظام‌مند از نگاه عالی‌ترین سطح سیاست‌گذاری در کشور به موضوع حمل‌ونقل و امنیت ارائه می‌دهد.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از نظر هدف کاربردی است و پژوهش حاضر با موضوع «نقش حمل و نقل در توسعه امنیت پایدار کشور بر اساس تحلیل مضمون بیانات مقام معظم رهبری» دارای ماهیتی تحلیلی، گفتمانی و تفسیری است. از این رو، استفاده از رویکرد کیفی در این تحقیق، منطقی و متناسب با هدف پژوهش بوده است. در رویکرد کیفی، پژوهشگر در پی دستیابی به درکی عمیق از پدیده مورد مطالعه و تفسیر معانی نهفته در آن است و با اتخاذ نگاهی کلی‌نگر، زمینه‌مند و تفسیری، به تحلیل داده‌ها می‌پردازد. در این پژوهش، داده‌های کیفی از طریق بررسی و تحلیل بیانات مقام معظم رهبری گردآوری شده و تمرکز اصلی بر استخراج مفاهیم کلیدی و مضامین محوری از این بیانات است. بیانات مقام معظم رهبری در سال‌های مختلف، حاوی نکات راهبردی، سیاست‌گذاری‌های کلان و دیدگاه‌های مرتبط با مسائل کشور، از جمله حوزه‌های حمل و نقل، امنیت و توسعه است. این بیانات که در دیدار با مسئولان، مردم، نخبگان و سایر اقشار جامعه مطرح شده‌اند، می‌توانند زمینه مناسبی برای درک و تبیین دیدگاه کلان نظام درباره مفاهیم و موضوعات مورد مطالعه فراهم کنند. برای دستیابی به درکی عمیق از داده‌های کیفی، روش تحلیل مضمون به عنوان روشی مناسب برای شناسایی و تبیین الگوهای معنادار در داده‌ها به کار گرفته شده است. تحلیل مضمون، روشی نظام‌مند برای شناسایی، سازمان‌دهی، دسته‌بندی و توصیف مضامین موجود در داده‌های کیفی است و به پژوهشگر امکان می‌دهد مفاهیم، الگوهای تکرارشونده و مضامین کلیدی موجود در متون را شناسایی و تفسیر کند. از این رو، در پژوهش حاضر، از تحلیل مضمون برای کاوش و تحلیل بیانات مقام معظم رهبری در زمینه نقش حمل و نقل در تحقق امنیت پایدار استفاده شده است.

نکته مهم در این پژوهش، ماهیت خاص داده‌های مورد استفاده است. برخلاف بسیاری از پژوهش‌های کیفی که داده‌ها از طریق مصاحبه یا مشاهده مستقیم گردآوری می‌شوند، در پژوهش حاضر داده‌ها به صورت مکتوب و مستند، از مجموعه بیانات رسمی مقام معظم رهبری استخراج شده‌اند. این ویژگی موجب شده است که تمرکز پژوهش، به جای تولید داده‌های جدید، بر بررسی، کدگذاری و تحلیل عمیق محتوای موجود و استخراج مفاهیم و مضامین مرتبط با موضوع پژوهش قرار گیرد. علاوه بر این، انتخاب بیانات مقام معظم رهبری به عنوان منبع اصلی داده‌های پژوهش، بر دو دلیل عمده استوار است: نخست، جایگاه راهبردی و تعیین‌کننده ایشان در هدایت کلان کشور، به ویژه در حوزه‌هایی همچون امنیت و توسعه زیرساختی؛ و دوم، گستردگی و استمرار این بیانات در طول زمان که امکان بررسی روندهای گفتمانی و شناسایی تغییرات و تأکيدات خاص در مقاطع مختلف را فراهم می‌سازد.

در مجموع، این فصل با تبیین چارچوب روش‌شناسی پژوهش، مسیر انجام آن را تشریح می‌کند و به بیان منطق انتخاب روش تحلیل مضمون، نحوه گردآوری و انتخاب داده‌ها، جامعه و نمونه مورد بررسی و مراحل تحلیل داده‌ها می‌پردازد. هدف اصلی این فصل، تبیین چگونگی بهره‌گیری از رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون برای دستیابی به درکی نظام‌مند، عمیق و دقیق از نقش حمل و نقل در شکل‌گیری و تقویت امنیت پایدار در گفتمان مقام معظم رهبری است. در این پژوهش، جامعه داده‌ها را صرفاً بیانات رسمی مقام معظم رهبری تشکیل می‌دهد. این بیانات شامل ۴۱ متن معتبر در قالب سخنرانی‌ها، پیام‌ها، ابلاغیه‌ها و بیانیه‌های

سیاستی است که طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۴ از پایگاه رسمی دفتر حفظ و نشر آثار مقام معظم رهبری گردآوری شده‌اند. بنابراین، منبع داده‌ها به‌صورت انحصاری محدود به کلام رهبری بوده و هیچ‌گونه داده‌ای از سایر افراد یا منابع وارد پژوهش نشده است.

▪ معیار انتخاب داده‌ها

انتخاب داده‌ها بر اساس سه معیار انجام شد:

- ارتباط با موضوع تحقیق: تنها بیاناتی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به حمل‌ونقل، امنیت و توسعه کشور پرداخته‌اند انتخاب شدند.
- تنوع قالب‌های بیانات: به‌منظور جامعیت، داده‌ها شامل سخنرانی‌ها، پیام‌ها، ابلاغیه‌ها و بیانیه‌ها بوده است.
- پراکنش زمانی: داده‌ها از مقاطع زمانی مختلف گردآوری شد تا امکان تحلیل روندهای گفتمانی در طول زمان فراهم شود.

▪ فرایند تحلیل داده‌ها

روش به‌کاررفته در این پژوهش، تحلیل مضمون است که بر اساس الگوی شش‌مرحله‌ای براونو کلارک^۱ (۲۰۰۶) انجام شد:

- مطالعه و بازخوانی مکرر داده‌ها برای آشنایی کامل با متن.
- استخراج کدهای اولیه از جملات و عبارات کلیدی.
- دسته‌بندی کدها و شناسایی مقوله‌های مفهومی.
- بازنگری مقوله‌ها و پالایش آن‌ها برای رفع همپوشانی.
- تعریف و نام‌گذاری مضامین اصلی و فرعی.
- تدوین گزارش نهایی شامل مضامین و پیام‌های کلیدی مرتبط با نقش حمل‌ونقل در امنیت پایدار.

۳-۱. روش شناسی تحلیل مضمون

روش تحقیق در هر پژوهشی، مسیر حرکت پژوهشگر را در دستیابی به اهداف و پاسخ به سؤالات تحقیق مشخص می‌سازد. از آنجا که این تحقیق به‌دنبال بررسی محتوای بیانات مقام معظم رهبری پیرامون نقش حمل‌ونقل در توسعه امنیت پایدار کشور است، لازم بود روشی انتخاب شود که قابلیت تحلیل عمیق داده‌های متنی و گفتمانی را داشته باشد. بر این اساس، روش تحلیل مضمون (Thematic Analysis) به‌عنوان روش اصلی تحقیق برگزیده شد.

^۱ Braun & Clarke

تحلیل مضمون یکی از روش‌های شناخته‌شده و پرکاربرد در تحقیقات کیفی است که به پژوهشگر امکان می‌دهد تا از دل داده‌های متنی، الگوهای معنادار، مضامین تکرارشونده، مفاهیم کلیدی و پیام‌های اصلی را استخراج و تفسیر کند. این روش زمانی به کار می‌رود که پژوهشگر در پی آن است تا محتوا را فراتر از معنای سطحی کلمات تحلیل کند و ساختارهای معنایی و ارزشی پنهان در پشت واژگان را آشکار نماید. تحلیل مضمون در تضاد با روش‌های کمی که بیشتر بر کمیت، فراوانی و آمار متکی هستند، بر کیفیت و معنا تمرکز دارد. این روش، پژوهشگر را به خوانش چندلایه و تفسیری از داده‌ها سوق می‌دهد و درک عمیق‌تری از متون و پیام‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی به او می‌دهد.

در پژوهش حاضر، داده‌ها شامل مجموعه‌ای از بیانات مکتوب مقام معظم رهبری هستند که در زمینه‌های امنیت، توسعه ملی، حمل و نقل، زیرساخت و پیشرفت کشور ایراد شده‌اند. هدف اصلی، بررسی این بیانات از منظر مفاهیم کلیدی و پیام‌های راهبردی درباره رابطه حمل و نقل و امنیت پایدار است.

انتخاب تحلیل مضمون به دلایل زیر انجام شده است:

- تناسب کامل با داده‌های متنی: بیانات رهبری به عنوان متن‌هایی پیچیده، معنادار و گفتمانی، بهترین بستر برای تحلیل مضمون هستند.
- امکان کشف معانی ضمنی: بسیاری از مفاهیم در بیانات رهبری به صورت صریح بیان نمی‌شوند و نیازمند تفسیر عمیق‌تری هستند.
- توانایی ایجاد طبقه‌بندی مفهومی: تحلیل مضمون این امکان را فراهم می‌کند تا مفاهیم پراکنده در قالب مضامین اصلی و فرعی دسته‌بندی شوند.
- سازگاری با رویکرد کیفی تحقیق: چون تحقیق حاضر ماهیتی تفسیرگرایانه دارد، تحلیل مضمون روشی مناسب برای استخراج معنا در چنین فضایی است.
- در این تحقیق از الگوی شش مرحله‌ای برای اجرای تحلیل مضمون استفاده شده است. این الگو شامل مراحل زیر است:

۱. آشنایی با داده‌ها

در این مرحله، بیانات مختلف رهبری به صورت دقیق و چندباره مطالعه شدند تا زمینه معنایی کلی آن‌ها درک شود. این مرحله نیازمند مطالعه عمیق، علامت‌گذاری و یادداشت‌برداری از نکات مهم هر متن بود. هدف در این مرحله، غوطه‌ور شدن در داده‌ها و درک ساختار کلی محتوا بود.

۲. تولید کدهای اولیه

پس از آشنایی با داده‌ها، متن‌ها به واحدهای معنایی کوچک‌تر تقسیم و با کدهایی اولیه نشانه‌گذاری شدند. این کدها اغلب نمایانگر مفاهیمی مثل «زیرساخت راهبردی»، «اقتدار ملی»، «اتصال مناطق مرزی»، «امنیت اقتصادی»، «محرومیت‌زدایی» و... بودند. کدگذاری داده‌ها به صورت دستی و همچنین با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA انجام شد تا ضمن افزایش دقت، سازمان‌دهی و مدیریت داده‌های کیفی نیز تسهیل شود.

۳. جستجو برای مضامین

در این مرحله، کدهای مشابه و هم‌خانواده در کنار هم قرار گرفتند و مضامین اولیه استخراج شدند.

۴. بازبینی مضامین

مضامین استخراج‌شده مجدداً با داده‌های اصلی تطبیق داده شدند تا انسجام معنایی، عدم‌تداخل و ارتباط واضح با داده‌ها بررسی شود. برخی مضامین ترکیب، حذف یا تفکیک شدند تا ساختاری شفاف و دقیق به‌دست آید.

۵. تعریف و نام‌گذاری مضامین

پس از تثبیت مضامین نهایی، برای هر مضمون تعریف مفهومی دقیق و روشن نوشته شد و عنوانی علمی و قابل فهم برای آن انتخاب شد. به‌عنوان نمونه، مضمون «حمل‌ونقل به‌مثابه ابزار اقتدار ملی» شامل مفاهیمی مرتبط با نقش شبکه‌های حمل‌ونقل در بازدارندگی، انسجام سرزمینی و پشتیبانی نظامی بود.

۶. تهیه گزارش نهایی

در پایان، کلیه مضامین در قالب جداول و دسته‌بندی‌های معنایی تنظیم شدند و با استفاده از نقل‌قول‌های کلیدی از بیانات رهبری پشتیبانی شدند. این مضامین در فصل چهارم پایان‌نامه ارائه و تحلیل شدند تا به سؤالات تحقیق پاسخ دهند.

برخلاف روش‌هایی مانند تحلیل محتوا یا تحلیل گفتمان انتقادی، تحلیل مضمون به دنبال بررسی زبان از منظر ساختار قدرت یا ایدئولوژی نیست، بلکه بیشتر بر کشف و سازمان‌دهی الگوهای معنایی تمرکز دارد. تحلیل مضمون روشی نسبتاً منعطف و قابل انطباق با انواع داده‌های کیفی است و می‌توان آن را برای تحلیل اسناد، گفت‌وگوها، مصاحبه‌ها، سخنرانی‌ها و... به کار برد.

در مجموع، استفاده از روش تحلیل مضمون در این تحقیق، امکان استخراج نظام‌مند و علمی مفاهیم کلیدی از بیانات مقام معظم رهبری را فراهم ساخت. این روش به پژوهشگر این امکان را می‌دهد که از سطح ظاهری واژگان عبور کرده و به لایه‌های زیرین معنا، ساختارهای فکری و اولویت‌های گفتمانی رهبری درباره حمل‌ونقل و امنیت پایدار دست یابد. تحلیل مضمون، ابزاری قدرتمند برای شفاف‌سازی پیام‌های راهبردی و جهت‌گیری‌های کلان در سطح حکمرانی است.

۳-۲. دسته‌بندی مضامین

امنیت، مفهومی چندبعدی و میان‌رشته‌ای است که در تعامل با زیرساخت‌های کلیدی مانند حمل‌ونقل، معنا و مصداق عینی پیدا می‌کند. حمل‌ونقل نه تنها به‌عنوان ابزاری برای جابجایی کالا و انسان، بلکه به‌مثابه سازوکاری مؤثر در شکل‌گیری، تقویت و پایداری امنیت در سطوح مختلف ملی و اجتماعی ایفای نقش می‌کند. بر این اساس، در این فصل یافته‌های پژوهش بر اساس تحلیل مضامین استخراج‌شده از بیانات، ابلاغیه‌ها و سیاست‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) پیرامون ابعاد مختلف امنیت، تبیین و دسته‌بندی شده‌اند.

- یافته‌ها نشان می‌دهند که نقش حمل و نقل در امنیت، از پنج بعد اصلی قابل بررسی است:
۱. پشتیبانی از امنیت ملی: حمل و نقل به عنوان بازوی لجستیکی دفاعی کشور، نقشی کلیدی در تحرک و پشتیبانی عملیاتی نیروهای نظامی و امدادی دارد و در تحقق اقتدار ملی مؤثر است.
 ۲. کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای: توسعه حمل و نقل در مناطق محروم و مرزی، زمینه‌ساز توزیع عادلانه فرصت‌ها، تقویت هویت ملی، و کاهش نارضایتی‌های اجتماعی و سیاسی است.
 ۳. تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی: وجود یک سیستم حمل و نقل مقاوم، پایداری کشور در برابر بحران‌ها و حفظ عملکرد اقتصادی و اجتماعی را تضمین می‌کند.
 ۴. افزایش نظارت دولت بر سرزمین: حضور فیزیکی زیرساخت‌های حمل و نقل در نواحی استراتژیک، نشانگر اعمال حاکمیت و توانمندی دولت در کنترل و مدیریت سرزمینی است.
 ۵. ارتقاء حس امنیت در جامعه: حمل و نقل ایمن و قابل اعتماد، به افزایش احساس امنیت روانی شهروندان و تقویت اعتماد عمومی به حاکمیت می‌انجامد.
- در ادامه این فصل، هر یک از ابعاد فوق به تفصیل در بیانات رهبری مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد.
- جدول شماره (۱) دسته بندی مضامین

مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده	مضمون فراگیر
پشتیبانی زیرساختی از عملیات نظامی و امنیتی	پشتیبانی از امنیت ملی	نقش حمل و نقل در توسعه امنیت کشور
توزیع عادلانه زیرساخت و منابع توسعه‌ای در سطح ملی	کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای	
توسعه زیرساخت حمل و نقل برای پایداری اقتصادی	تاب‌آوری اقتصادی	
تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی	افزایش نظارت دولت بر سرزمین	
افزایش توان کنترلی و نظارتی دولت بر تردها و تحرکات		
توسعه زیرساخت حمل و نقل برای خدمات	ارتقاء حس امنیت اجتماعی در جامعه	
کاهش آلودگی هوا از طریق توسعه ناوگان حمل و نقل پاک		

منبع: یافته‌های پژوهش

۳-۳. ساختار داده

در این بخش، بیانات مقام معظم رهبری در زمینه نقش حمل و نقل در توسعه امنیت کشور، همراه با ابلاغیه‌ها، سخنرانی‌ها و رویدادهای مرتبط به‌طور سیستماتیک جمع‌آوری و دسته‌بندی شده است. این جدول، مجموعه‌ای از اطلاعات معتبر و مستند است که شامل بیانات شفاهی و مکتوب مقام معظم رهبری در مقاطع زمانی مختلف می‌باشد.

هدف از جمع‌آوری این داده‌ها، تحلیل مضامین کلیدی و پیام‌های راهبردی مرتبط با نقش حمل و نقل در تقویت امنیت کشور است. این اطلاعات به محققان این امکان را می‌دهد که با بررسی دقیق‌تر بیانات و ابلاغیه‌ها رهبری، نگاه کلان ایشان در خصوص توسعه حمل و نقل و امنیت را شناسایی و به درک بهتری از نقش حمل و نقل در تقویت امنیت ملی و اقتصادی دست یابند.

جدول حاضر شامل ستون‌هایی است که به ترتیب شامل بیانات مقام معظم رهبری، تاریخ و رویداد مرتبط، و مضامین کلیدی موجود در هر بیانیه هستند. در این جدول، مضامین به‌طور ویژه‌ای استخراج و به دسته‌های مختلف مانند امنیت ملی، توسعه اقتصادی، تاب‌آوری اجتماعی، کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای و حفاظت از محیط زیست تقسیم‌بندی شده‌اند.

مجموعه اطلاعات جمع‌آوری شده می‌تواند به‌عنوان منبعی معتبر برای تحلیل گفتمانی در حوزه‌های امنیت، حمل‌ونقل و توسعه پایدار مورد استفاده قرار گیرد. به‌ویژه که بیانات مقام معظم رهبری در این زمینه نه تنها نشان‌دهنده رویکردهای کلان نظام در حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی است، بلکه حاوی دستورالعمل‌های اجرایی و راهبردهای کلیدی برای نهادهای مختلف کشور می‌باشد.

این داده‌ها با توجه به تاریخ‌گذاری دقیق و ارتباط با رویدادهای اجتماعی و اقتصادی، ابزار قدرتمندی برای پژوهشگران به‌شمار می‌آیند تا بتوانند تغییرات گفتمانی، تأکیدات رهبری و رویکردهای جدید را در زمینه‌های مختلف حمل‌ونقل و امنیت درک کنند.

جدول شماره (۲) ساختار داده

ردیف	بیانات	رویداد
۱	حمل‌ونقل دریایی، مهم‌ترین بخش حمل‌ونقل بین‌المللی است	بیانات در دیدار کارکنان و خانواده‌های ناوگروه ۸۶ نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران ۱۵ مرداد ۱۴۰۲
۲	توسعه حمل‌ونقل ریلی باری با اولویت تجهیز شبکه و پایانه‌های باری	ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه ۹ تیر ۱۳۹۴
۳	توسعه اقتصاد دریایی جنوب کشور در محور چابهار - خرمشهر	ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه ۹ تیر ۱۳۹۴
۴	تقویت شبکه ریلی و راه‌های ارتباطی اصلی و شریانی سرزمین و تبدیل کشور به مرکز عبور و مرور هوایی منطقه برای ترانزیت کالا و مسافر و نیز ایفای نقش مرکزیت مبادله انرژی (نفت، گاز، برق) و مخابرات در منطقه به منظور حفظ امنیت و منافع ملی	مجموعه سیاست‌های کلی نظام ابلاغ شده توسط مقام معظم رهبری ۲۱ اسفند ۱۴۰۲
۵	با وجود برخی مشکلات همچون آلودگی هوا و حمل‌ونقل و تراکم جمعیت در تهران، اما اقدامات شهرداری خوب بوده است	دیدار با اعضای شورای شهر و شهردار تهران، ۲۳ دی ۱۳۹۲
۶	ناوگروه ۸۶ که مأموریت بزرگی را انجام دادند و پیرامون کره‌ی زمین را با موفقیت گردش کردند	بیانات در دیدار کارکنان و خانواده‌های ناوگروه ۸۶ نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران ۱۵ مرداد ۱۴۰۲

ردیف	بیانات	رویداد
۷	این خط آهن، ما را به دریای آزاد ارتباط می دهد و نسبت به خط آهن های دیگر اهمیت بیشتری پیدا میکند	گزیده ای از بیانات در نشست هیئت دولت در خصوص سیستان و بلوچستان ۱۸ اسفند ۱۳۸۱
۸	هم راه های ارتباطی ترانزیتی، هم راه های ارتباطی برای ارتباطات داخلی و حمل و نقل داخلی؛ این هم یکی از چیزهای مهم است	بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت ۹ شهریور ۱۴۰۱
۹	همین تکمیل مسیرهای حیاتی از قبیل مسیرهای ترانزیتی - همین بحث شمال و جنوب و شرق و غربی که مطرح است - خیلی مهم است	بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت ۹ شهریور ۱۴۰۱
۱۰	با توجه به موقعیت جغرافیایی آن، از لحاظ ارتباط با خارج و ارتباط با بخشهای گوناگون کشور، این استان قابلیت حمل و نقل و بازرگانی دارد	بیانات در اجتماع بزرگ مردم کرمانشاه ۲۰ مهر ۱۳۹۰
۱۱	استان خراسان شمالی دارای موقعیت حساسی است و می تواند در عرصه حمل و نقل منطقه ای و بین المللی نقش داشته باشد	بیانات در اجتماع مردم بخجورد ۱۹ مهر ۱۳۹۱
۱۲	در بخش حمل و نقل، همان تکمیل مسیرهای حیاتی از قبیل مسیرهای ترانزیتی - همین بحث شمال و جنوب و شرق و غربی که مطرح است - خیلی مهم است	بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت ۸ شهریور ۱۴۰۱
۱۳	مسیر ترانزیت و حمل و نقل شرق و غرب و شمال و جنوب که حالا موقعیت کشور ما یک چنین موقعیتی است؛ [دارای] این ظرفیت است	سخنرانی نوروزی خطاب به ملت ایران ۱ فروردین ۱۴۰۰
۱۴	این استان از لحاظ مسیر ترانزیت تجاری، از لحاظ مردم با استعداد و از لحاظ داشتن مرزهای طولانی، استان حساسی است	بیانات در دیدار مردم زاهدان ۲ اردیبهشت ۱۳۸۱
۱۵	این مسئله خط آهن خیلی مهم است؛ اینکه شمال و جنوب شرق کشور با خط آهن متصل بشود، خیلی اهمیت دارد؛ هم برای استان و استان های در بین راه اهمیت دارد، هم برای اصل کشور اهمیت دارد	بیانات در دیدار هزاران نفر از مردم «سیستان و بلوچستان» و «خراسان جنوبی» ۲۰ شهریور ۱۴۰۲
۱۶	افزایش سهم کشور در حمل و نقل دریایی و ترانزیت با ایجاد و تقویت شبکه حمل و نقل ترکیبی	ابلاغ سیاست های کلی توسعه دریا محور ۱۶ آبان ۱۴۰۲
۱۷	توسعه و اصلاح شبکه ی حمل و نقل با توجه به ملاحظات دفاعی - امنیتی	سیاست های کلی بخش «حمل و نقل» ۲۰ مهر ۱۳۷۹
۱۸	توسعه و اصلاح شبکه ی حمل و نقل با توجه به ملاحظات موقعیت ترانزیتی کشور	سیاست های کلی بخش «حمل و نقل» ۲۰ مهر ۱۳۷۹
۱۹	توسعه و اصلاح شبکه ی حمل و نقل با توجه به ملاحظات سودآوری ملی	سیاست های کلی بخش «حمل و نقل» ۲۰ مهر ۱۳۷۹
۲۰	توسعه ی حمل و نقل عمومی سبز و غیر فسیلی از جمله برقی و افزایش حمل و نقل همگانی به ویژه در کلان شهرها	ابلاغ سیاست های کلی «محیط زیست» ۲۶ شهریور ۱۳۹۴

ردیف	بیانات	رویداد
۲۱	توسعه ی حمل و نقل ریلی باری با اولویت تجهیز شبکه و پایانه های باری و اتصال شبکه به مراکز بزرگ اقتصادی، تجاری و صنعتی و مبادی ورودی و خروجی مهم کشور و شبکه های ریلی منطقه ای و جهانی به ویژه کریدور شمال - جنوب با هدف توسعه ی صادرات و ترانزیت بار	سیاست های کلی برنامه ی ششم توسعه
۲۲	فعال سازی مزیت های جغرافیایی - سیاسی و تبدیل جمهوری اسلامی ایران به مرکز مبادلات و خدمات تجاری، انرژی، ارتباطات و حمل و نقل با روان سازی مقررات و ایجاد و توسعه زیرساخت های لازم	سیاست های کلی برنامه پنج ساله هفتم
۲۳	شرق و غرب از ما میتوانند عبور کنند؛ شمال و جنوب هم از ما میتوانند عبور کنند. ما یک معبر ترانزیت بسیار پیشرفته و خوبی میتوانیم در دنیا باشیم	بیانات در دیدار دانش آموزان ۱۱ آبان ۱۴۰۱
۲۴	ظرفیت دیگر، موقعیت جغرافیایی ممتاز کشور است؛ در جغرافیای منطقه و جهان، ما نقطه ی اتصال شمال به جنوب و شرق به غربیم که این برای مسئله ی ترانزیت، برای حمل و نقل انرژی و کالا و غیره دارای اهمیت بسیار فوق العاده ای است	بیانات در دیدار مسئولان نظام ۲ تیر ۱۳۹۴
۲۵	حمل و نقل ترانزیت یکی از فرصتهای بزرگ کشورها است؛ این برای کشور ما هست و در جنوب به دریای آزاد و در شمال به آبهای محدود منتهی می شود	بیانات در حرم مطهر رضوی ۱ فروردین ۱۳۹۳
۲۶	در تهران هفتاد درصد مشکل آلودگی هوا، مربوط به حمل و نقل است، سی درصد مربوط به صنایع آلاینده است - حالا این آماری است که به من دادند	بیانات در دیدار مسئولان و فعالان محیط زیست، منابع طبیعی و فضای سبز ۱۷ اسفند ۱۳۹۳
۲۷	هم افزایی و گسترش فعالیتهای اقتصادی در زمینه هایی که دارای مزیت نسبی هستند از جمله صنعت، معدن، تجارت، مخابرات، حمل و نقل و گردشگری	ابلاغ سیاست های کلی برنامه چهارم توسعه ۲۰ آذر ۱۳۸۹
۲۸	در انجام این کار باید به بهبود وضع تجارت، رفت و آمد و حمل و نقل محصولات کشاورزی و صنعتی اولویت داده شود و از هر اقدامی که حقیقتاً در جهت توسعه کشور نباشد اجتناب گردد	دیدار مسئولان وزارت راه و ترابری با رهبر انقلاب ۴ تیر ۱۳۷۵
۲۹	اصلاح و تقویت ساختار حمل و نقل عمومی با تأکید بر راه آهن درون شهری و برون شهری به منظور فراهم کردن امکان استفاده سهل و ارزان از وسایل حمل و نقل عمومی	سیاست های کلی اصلاح الگوی مصرف ۱۵ تیر ۱۳۸۹
۳۰	من میخواهم بر روی شناورهای زیرسطحی هم تأکید کنم. نیروی دریائی یکی از هدفها و جهت گیریهای کلیش باید مسئله ی شناورهای زیرسطحی باشد. امروز اگر همان جور که قبلاً گفته ایم	بیانات در دیدار دست اندکاران ساخت ناوشکن جماران ۳۰ بهمن ۱۳۸۸

ردیف	بیانات	رویداد
	نیروی دریائی یک نیروی راهبردی است - که همین هم هست - و در دفاع از کشور جزو خطوط مسلّم حتمی است، باید با زیرسطحی ها منطقه را در دست بگیرید.	
۳۱	مسئله‌ی ساخت یک ناوشکن با ابعاد قابل قبول برای دریای عمان، برای اقیانوس هند، با تجهیزات مناسب مطرح شد، به نظر من میرسد که در همان دیدار، بعضیها بودند که به نظرشان میرسید این کار شدنی نیست. نه فقط شدنی بود، بلکه نسبت به همتی که امروز شما برای کارهای بزرگ دارید، این یک کار چندان بزرگی هم به حساب نمی‌آید.	بیانات در دیدار دست‌اندرکاران ساخت ناوشکن جماران ۳۰ بهمن ۱۳۸۸
۳۲	در این عملیات، قایق‌های سپاه به طرف ساحل اروند منتقل شد؛ اما دشمن نفهمید.	بیانات در دیدار جمعی از ایثارگران و خانواده‌های شهدای استان کرمان ۱۲ اردیبهشت ۱۳۸۴
۳۳	همان‌طور که فرض کنید یک روزی سپاه به این نتیجه رسید که دنبال قایق‌های تندرو برود، میتواند که به مسائل جدیدی که فراتر از این باشد، بهتر از این باشد، قوی‌تر از این باشد، فکر کند و به میدان بیاورد.	بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی دریایی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و خانواده‌های آنان ۱۵ مهر ۱۳۹۴
۳۴	الان شما ببینید این نخاله‌های [ساختمانی] موجود در این روستاهای ویران‌شده را چه‌جوری میشود حمل و نقل کرد؟ این خیلی کار عظیمی است، خیلی کار دشواری است، و باید حتماً انجام بگیرد.	بیانات در جلسه‌ی رسیدگی به مشکلات زلزله‌زدگان استان کرمانشاه ۲۹ آذر ۱۳۹۶
۳۵	راجع به وضع حجّاج محترم هم از زحماتی که چه بعثه، چه سازمان - هر کدام در نقش خودشان - و چه بقیه‌ی دستگاه‌های مربوط به سلامت و امنیت و رفت و آمد و حمل و نقل و بقیه‌ی مسائل حجّاج [می‌کشند و] تلاش میکنند، ما تشکر می‌کنیم؛	بیانات در دیدار کارگزاران حج ۱۷ اردیبهشت ۱۴۰۳
۳۶	آن حرکت عظیم هواپیماهای جنگنده‌ی ما در همان روزهای اوّل جنگ که البته از پایگاه دوم و پایگاه‌های دیگر - پایگاه سوم (۷) و چهارم (۸) - حرکت کرده بودند و رفتند و آن کار بزرگ را انجام دادند	بیانات در دیدار اعضای ستاد کنگره بزرگداشت شهدای استان آذربایجان شرقی ۱۵ آذر ۱۴۰۲
۳۷	آن رژیم هواپیما و امکانات راداری و پدافندی میدادند و مدرن‌ترین وسایل و تجهیزات را در اختیارش میگذاشتند؛ اما نیروی هوایی ایستادگی کرد	بیانات در دیدار جمعی از فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش ۱۹ بهمن ۱۳۸۲

ردیف	بیانات	رویداد
۳۸	تمام هواپیماهای اف ۴ و اف ۵ و اف ۱۴ ما زمینگیر خواهد شد! آخر لیست که طولانیترین مدت را داشت، هواپیماهای ترابری ما بود. به این فهرست که نگاه میکردیم، معلوم میشد که ما حدود یک ماه و نیم دیگر هیچ هواپیمای قابل پروازی نخواهیم داشت! مصیبت برای یک ملت، اینهاست.	بیانات در دیدار جمعی از فرماندهان نیروی هوایی ارتش ۱۹ بهمن ۱۳۷۰
۳۹	رحمت خدا بر گذشتگان شجاع این منطقه. رحمت خدا بر شهید چمران، بر شهید کشوری و شهید شیروودی که با بالگردهای خود در این منطقه رفت و آمدها کردند	بیانات در اجتماع مردم پاهو ۲۵ مهر ۱۳۹۰
۴۰	فرمانده هوانیروزی که شهید شیروودی و دیگران از امکانات و پشتیبانی او استفاده میکردند و این پروازهای عجیب را انجام میدادند؛ چه در لشکر ۸۱، و چه در بخشهای گوناگون؛ که بعضی از افسران شجاع و مؤمن را ما در همین پادگان ابوذر که ایشان ذکر کردند	بیانات در جمع خانوادههای شهدا و ایثارگران کرمانشاه ۲۱ مهر ۱۳۹۰
۴۱	شما وقتی از یک منطقه‌ای در دریا که در آنجا دزدان دریایی مستقرند، میخواهید با کشتی عبور کنید، باید مجهز باشید؛ طبیعت کار این است	بیانات در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۴ تیر ۱۳۹۳

منبع: نگارندگان پژوهش

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

در این بخش از پژوهش، یافته‌ها و نتایج حاصل از تحلیل مضمون بیانات مقام معظم رهبری در زمینه نقش حمل‌ونقل در توسعه امنیت کشور ارائه شده است. داده‌های جمع‌آوری‌شده در این جدول شامل بیانات رهبری، ابلاغیه‌ها و رویدادهای مرتبط هستند که به‌طور دقیق به تحلیل مضامین مختلف حمل‌ونقل و امنیت پرداخته‌اند. این یافته‌ها از سخنرانی‌ها، ابلاغیه‌ها و اسناد رسمی استخراج شده‌اند که نشان‌دهنده دیدگاه‌های کلان و استراتژیک رهبری در مورد توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل و ارتباط آن با تقویت امنیت ملی، اقتصادی و اجتماعی در کشور است.

جدول حاضر شامل بیانات مقام معظم رهبری در قالب مضامین مختلف است که به دسته‌بندی‌های متنوعی چون حمل‌ونقل و امنیت ملی، توسعه اقتصادی، کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای و ارتقاء حس امنیت در جامعه پرداخته است. هر یک از این مضامین بر اساس تحلیل مضمون به‌طور خاص از رویدادهای مختلف مرتبط با حمل‌ونقل و امنیت و همچنین ابلاغیه‌ها استخراج شده‌اند. این یافته‌ها نه تنها به عنوان ابزار تحلیل برای درک بهتر سیاست‌های رهبری در این حوزه بلکه برای تدوین راهبردهای اجرایی در زمینه‌های مختلف حمل‌ونقل و امنیت کشور قابل استفاده خواهند بود.

همان‌گونه که در جدول شماره (۱) داده شده است، مضمون فراگیر «نقش حمل‌ونقل در توسعه امنیت کشور» از ترکیب مجموعه‌ای از مضامین سازمان‌دهنده و مضامین پایه استخراج گردیده است. در این فرآیند،

ابتدا گزاره‌های کلیدی از بیانات مقام معظم رهبری شناسایی و به‌عنوان کدهای اولیه ثبت شدند. در گام بعدی، کدهای مشابه یا هم‌معنا ذیل یکدیگر قرار گرفته و مضامین پایه را شکل دادند. سپس این مضامین پایه در قالب دسته‌های کلی‌تر تجمیع شدند و به مضامین سازمان‌دهنده یا همان مضامین فرعی تبدیل شدند. نهایتاً، تجمیع مضامین فرعی در چهار محور اصلی، مضمون فراگیر پژوهش را شکل داد.

- نمونه‌های فرایند کدگذاری

• حمل و نقل و امنیت ملی

- گزاره: توسعه و اصلاح شبکه‌ی حمل و نقل با توجه به ملاحظات دفاعی - امنیتی.
- کدهای اولیه: تحرک نیروها، پشتیبانی لجستیک دفاعی.
- مضمون پایه: پشتیبانی زیرساختی از عملیات نظامی و امنیتی.
- مضمون سازمان‌دهنده: پشتیبانی از امنیت ملی.

• کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای

- گزاره‌ها: توسعه و اصلاح شبکه‌ی حمل و نقل با توجه به ملاحظات موقعیت ترانزیتی کشور
- کدهای اولیه: توسعه راه‌های روستایی، تقویت مناطق مرزی.
- مضمون پایه: توزیع عادلانه زیرساخت و منابع توسعه‌ای در سطح ملی
- مضمون سازمان‌دهنده: کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای.

• ارتقای حس امنیت اجتماعی در جامعه

- گزاره: توسعه‌ی حمل و نقل عمومی سبز و غیرفسیلی از جمله برقی و افزایش حمل و نقل همگانی به‌ویژه در کلان‌شهرها
- کدهای اولیه: امنیت سفر، حمل و نقل پاک.
- مضمون پایه: کاهش آلودگی هوا از طریق توسعه ناوگان حمل و نقل پاک.
- مضمون سازمان‌دهنده: ارتقای حس امنیت اجتماعی در جامعه.

جدول شماره (۳) تحلیل مضامین

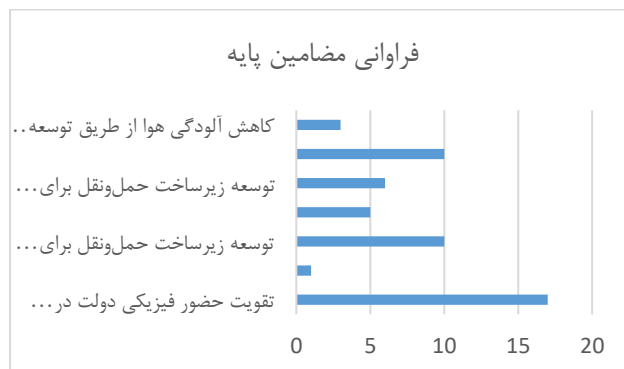
ردیف	بیانات	مضمون پایه
۱	حمل و نقل دریایی، مهم‌ترین بخش حمل و نقل بین‌المللی است	تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی
۲	توسعه حمل و نقل ریلی باری با اولویت تجهیز شبکه و پایانه‌های باری	توسعه زیرساخت حمل و نقل برای خدمات
۳	توسعه اقتصاد دریایی جنوب کشور در محور چابهار - خرمشهر	توسعه زیرساخت حمل و نقل برای پایداری اقتصادی
۴	تقویت شبکه ریلی و راه‌های ارتباطی اصلی و شریانی سرزمین و تبدیل کشور به مرکز عبور و مرور هوایی	توسعه زیرساخت حمل و نقل برای پایداری اقتصادی توسعه زیرساخت حمل و نقل برای خدمات

ردیف	بیانات	مضمون پایه
	منطقه برای ترانزیت کالا و مسافر و نیز ایفای نقش مرکزیت مبادله انرژی (نفت، گاز، برق) و مخابرات در منطقه به منظور حفظ امنیت و منافع ملی	توزیع عادلانه زیرساخت و منابع توسعه‌ای در سطح ملی
۵	با وجود برخی مشکلات همچون آلودگی هوا و حمل‌ونقل ...	کاهش آلودگی هوا از طریق توسعه ناوگان حمل‌ونقل پاک
۶	ناوگروه ۸۶ که مأموریت بزرگی را انجام دادند ...	تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی پشتیبانی زیرساختی از عملیات نظامی و امنیتی
۷	این خط آهن ما را به دریای آزاد ارتباط میدهد ...	تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی
۸	هم راه‌های ارتباطی ترانزیتی، هم راه‌های ارتباطی برای ارتباطات داخلی و حمل‌ونقل داخلی؛ ...	افزایش توان کنترلی و نظارتی دولت بر تردها و تحرکات تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی
۹	همین تکمیل مسیرهای حیاتی از قبیل مسیرهای ترانزیتی ...	تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی
۱۰	... از لحاظ ارتباط با خارج و ارتباط با بخشهای گوناگون کشور، این استان قابلیت حمل‌ونقل و بازرگانی دارد	توسعه زیرساخت حمل‌ونقل برای پایداری اقتصادی توزیع عادلانه زیرساخت و منابع توسعه‌ای در سطح ملی
۱۱	استان خراسان شمالی ... می‌تواند در عرصه حمل‌ونقل منطقه‌ای و بین‌المللی نقش داشته باشد	تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی
۱۲	در بخش حمل‌ونقل، همان تکمیل مسیرهای ... خیلی مهم است	تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی
۱۳	مسیر ترانزیت و حمل‌ونقل شرق و غرب و شمال و جنوب ...	تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی
۱۴	این استان از لحاظ مسیر ترانزیت تجاری، از لحاظ مردم با استعداد و از لحاظ داشتن مرزهای طولانی، ...	توسعه زیرساخت حمل‌ونقل برای پایداری اقتصادی تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی
۱۵	این مسئله‌ی خط آهن خیلی مهم است؛ ...	تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی توزیع عادلانه زیرساخت و منابع توسعه‌ای در سطح ملی
۱۶	افزایش سهم کشور در حمل‌ونقل دریایی و ترانزیت با ایجاد و تقویت شبکه حمل‌ونقل ترکیبی	توسعه زیرساخت حمل‌ونقل برای خدمات
۱۷	توسعه و اصلاح شبکه‌ی حمل‌ونقل با توجه به ملاحظات دفاعی - امنیتی	پشتیبانی زیرساختی از عملیات نظامی و امنیتی
۱۸	توسعه و اصلاح شبکه‌ی حمل‌ونقل با توجه به ملاحظات موقعیت ترانزیتی کشور	توزیع عادلانه زیرساخت و منابع توسعه‌ای در سطح ملی
۱۹	توسعه و اصلاح شبکه‌ی حمل‌ونقل با توجه به ملاحظات سودآوری ملی	توسعه زیرساخت حمل‌ونقل برای پایداری اقتصادی
۲۰	توسعه‌ی حمل‌ونقل عمومی سبز و غیرفسیلی از جمله برقی و افزایش حمل‌ونقل همگانی به‌ویژه در کلان‌شهرها	کاهش آلودگی هوا از طریق توسعه ناوگان حمل‌ونقل پاک

ردیف	بیانات	مضمون پایه
۲۱	توسعه ی حمل و نقل ریلی باری با اولویت تجهیز شبکه و پایانه های باری و اتصال شبکه به مراکز بزرگ اقتصادی، تجاری و صنعتی و مبادی ورودی و خروجی مهم کشور و شبکه های ریلی منطقه ای و جهانی به ویژه کریدور شمال - جنوب با هدف توسعه ی صادرات و ترانزیت بار	توسعه زیرساخت حمل و نقل برای پایداری اقتصادی تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی توزیع عادلانه زیرساخت و منابع توسعه ای در سطح ملی
۲۲	فعال سازی مزیت های جغرافیایی - سیاسی و تبدیل جمهوری اسلامی ایران به مرکز مبادلات و خدمات تجاری، انرژی، ارتباطات و حمل و نقل با روان سازی مقررات و ایجاد و توسعه زیرساخت های لازم	توسعه زیرساخت حمل و نقل برای پایداری اقتصادی تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی
۲۳	شرق و غرب از ما میتوانند عبور کنند؛ شمال و جنوب هم از ما میتوانند عبور کنند. ما یک معبر ترانزیت بسیار پیشرفته ...	تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی
۲۴	... جغرافیای منطقه و جهان، ما نقطه ی اتصال شمال به جنوب و شرق به غربیم که این برای مسئله ی ترانزیت، برای حمل و نقل انرژی و کالا و غیره دارای اهمیت بسیار فوق العاده ای است	تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی توسعه زیرساخت حمل و نقل برای پایداری اقتصادی
۲۵	حمل و نقل ترانزیت یکی از فرصتهای بزرگ کشورها است؛ این برای کشور ما هست و در جنوب به دریای آزاد و در شمال به آبهای محدود منتهی میشود	تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی
۲۶	در تهران هفتاد درصد مشکل آلودگی هوا، مربوط به حمل و نقل است، ...	کاهش آلودگی هوا از طریق توسعه ناوگان حمل و نقل پاک
۲۷	هم افزایی و گسترش فعالیتهای اقتصادی در زمینه هایی که دارای مزیت نسبی هستند از جمله صنعت، معدن، تجارت، مخابرات، حمل و نقل و گردشگری	توسعه زیرساخت حمل و نقل برای پایداری اقتصادی
۲۸	در انجام این کار باید به بهبود وضع تجارت، رفت و آمد و حمل و نقل ...	توسعه زیرساخت حمل و نقل برای پایداری اقتصادی
۲۹	اصلاح و تقویت ساختار حمل و نقل عمومی با تأکید بر راه آهن درون شهری و برون شهری ...	توسعه زیرساخت حمل و نقل برای خدمات
۳۰	من میخواهم بر روی شناورهای زیرسطحی هم تأکید کنم. ...	تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی
۳۱	سئله ی ساخت یک ناوشکن با ابعاد قابل قبول برای دریای عمان، ...	تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق راهبردی و مرزی
۳۲	در این عملیات، قایق های سپاه به طرف ساحل اروند منتقل شد؛ اما دشمن نفهمید.	پشتیبانی زیرساختی از عملیات نظامی و امنیتی

ردیف	بیانات	مضمون پایه
۳۳	همان‌طور که فرض کنید یک روزی سپاه به این نتیجه رسید که دنبال قایقهای تندرو برود، ...	پشتیبانی زیرساختی از عملیات نظامی و امنیتی
۳۴	الان شما ببینید این نخاله‌های [ساختمانی] موجود در این روستاهای ویران‌شده را چه‌جوری میشود حمل‌ونقل کرد؟ ...	توسعه زیرساخت حمل‌ونقل برای خدمات
۳۵	...و چه بقیه‌ی دستگاه‌های مربوط به سلامت و امنیت و رفت و آمد و حمل‌ونقل و بقیه‌ی مسائل حجاج [میکشند و] تلاش میکنند، ما تشکر میکنیم؛	توسعه زیرساخت حمل‌ونقل برای خدمات
۳۶	آن حرکت عظیم هواپیماهای جنگنده‌ی ما ...	پشتیبانی زیرساختی از عملیات نظامی و امنیتی
۳۷	هر آن رژیم هواپیما و امکانات راداری و پدافندی میدادند ...	پشتیبانی زیرساختی از عملیات نظامی و امنیتی
۳۸	تمام هواپیماهای اف ۴ و اف ۵ و اف ۱۴ ما زمینگیر خواهد شد! ...	پشتیبانی زیرساختی از عملیات نظامی و امنیتی
۳۹	رحمت خدا بر گذشتگان شجاع این منطقه. رحمت خدا بر شهید چمران، بر شهید کشوری و شهید شیروزی که با بالگردهای خود در این منطقه رفت و آمدها کردند	پشتیبانی زیرساختی از عملیات نظامی و امنیتی
۴۰	فرمانده هوانیروزی که شهید شیروزی و دیگران از امکانات و پشتیبانی او ...	پشتیبانی زیرساختی از عملیات نظامی و امنیتی
۴۱	شما وقتی از یک منطقه‌ای در دریا که در آنجا دزدان دریایی مستقرند، میخواهید با کشتی عبور کنید، باید مجهز باشید؛ طبیعت کار این است	پشتیبانی زیرساختی از عملیات نظامی و امنیتی

منبع: یافته‌های پژوهش

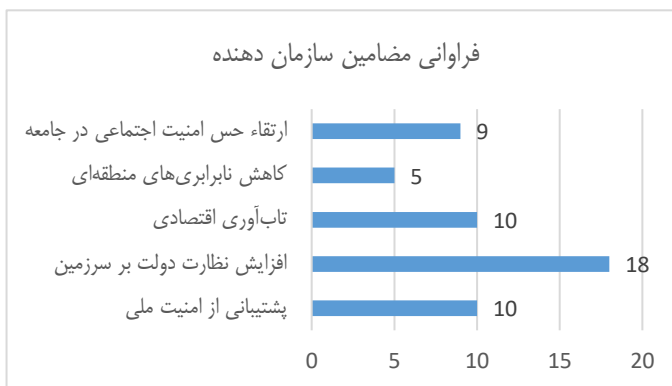
نمودار شماره (۱) فراوانی مضامین پایه

منبع: یافته‌های پژوهش

این نمودار مربوط به فراوانی مضامین پایه از بیانات مقام معظم رهبری در زمینه نقش حمل و نقل در توسعه امنیت کشور است. در این نمودار، تعداد ارجاعات به هر یک از مضامین پایه نشان داده شده است. تعداد کلی مضامین پایه: در مجموع، ۷ مضمون پایه در این نمودار نمایش داده شده است. تعداد کلی ارجاع‌ها: با توجه به داده‌های ارائه شده در نمودار، مجموع ارجاع‌ها به ۴۲ بار رسیده است (تعداد تکرار هر مضمون پایه در مجموع) مضامین پایه و تعداد تکرار آن‌ها:

- کاهش آلودگی هوا از طریق توسعه ناوگان حمل و نقل پاک
- این مضمون با ۱ ارجاع به تأکید بر حمل و نقل پاک و کاهش آلودگی هوا اشاره دارد.
- پشتیبانی از عملیات نظامی و امنیتی
- با ۱۰ ارجاع به نقش حمل و نقل در پشتیبانی از عملیات نظامی و امنیتی در کشور اشاره شده است.
- توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل برای خدمات عمومی
- این مضمون با ۵ ارجاع به پشتیبانی حمل و نقل از خدمات عمومی در راستای تقویت امنیت اجتماعی پرداخته است.

- توزیع عادلانه زیرساخت‌ها و منابع حمل و نقل در سطح ملی
- با ۳ ارجاع، بر توسعه عادلانه و منصفانه زیرساخت‌ها و توزیع منابع حمل و نقل تأکید شده است.
- توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل برای پیاده‌سازی استراتژی‌های اقتصادی
- با ۳ ارجاع، به اهمیت حمل و نقل در تقویت اقتصاد و ارتقاء سطح اقتصادی تأکید دارد.
- افزایش توان کنترل و نظارتی دولت بر تردها و تحرکات
- با ۱ ارجاع، به تأکید رهبری بر کنترل و نظارت دولت در مدیریت تردها و تحرکات پرداخته شده است.
- تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق مرزی و حساس
- این مضمون با ۱۷ ارجاع بیشترین تأکید را بر حضور دولت در مناطق مرزی و حساس و نظارت بر این مناطق دارد. این نشان‌دهنده اهمیت حمل و نقل در تأمین امنیت مرزی و حفاظت از امنیت سرزمینی است.
- در این نمودار، تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق مرزی و حساس بالاترین میزان ارجاع را با ۱۷ بار داشته است که نشان‌دهنده تأکید رهبری بر نظارت و حضور دولت در این نواحی است. در مقابل، مضامین کاهش آلودگی هوا و افزایش توان کنترل و نظارت دولت کمترین ارجاع‌ها را با ۱ ارجاع داشته‌اند.
- این نمودار نشان‌دهنده توزیع فراوانی مضامین پایه است و کمک می‌کند تا به‌وضوح مشاهده شود که رهبری بیشتر بر کدام جنبه‌ها از نقش حمل و نقل در امنیت تأکید داشته‌اند.

نمودار شماره (۲) فراوانی مضامین سازمان دهنده

منبع: یافته‌های پژوهش

این نمودار نیز به فراوانی مضامین سازمان‌دهنده مربوط به بیانات مقام معظم رهبری در زمینه نقش حمل‌ونقل در توسعه امنیت کشور پرداخته است. در این نمودار، تعداد ارجاع‌ها به مضامین مختلف نشان داده شده است.

۱. مضامین پایه و تعداد ارجاع‌ها:

- پشتیبانی از امنیت ملی: این مضمون با ۱۰ ارجاع بیشترین تأکید را در بیانات مقام معظم رهبری داشته است. این ارجاع‌ها بیشتر به نقش حمل‌ونقل در تقویت امنیت ملی و پشتیبانی از عملیات‌های نظامی و امنیت داخلی اشاره دارند.

- افزایش نظارت دولت بر سرزمین: با ۱۸ ارجاع، این مضمون به تقویت حضور فیزیکی دولت در مناطق مرزی و حساس و نظارت دقیق‌تر بر تحرکات در این مناطق اشاره دارد. این ارجاع‌ها نشان‌دهنده اهمیت حمل‌ونقل در تأمین امنیت مرزها و جلوگیری از تهدیدات احتمالی است.

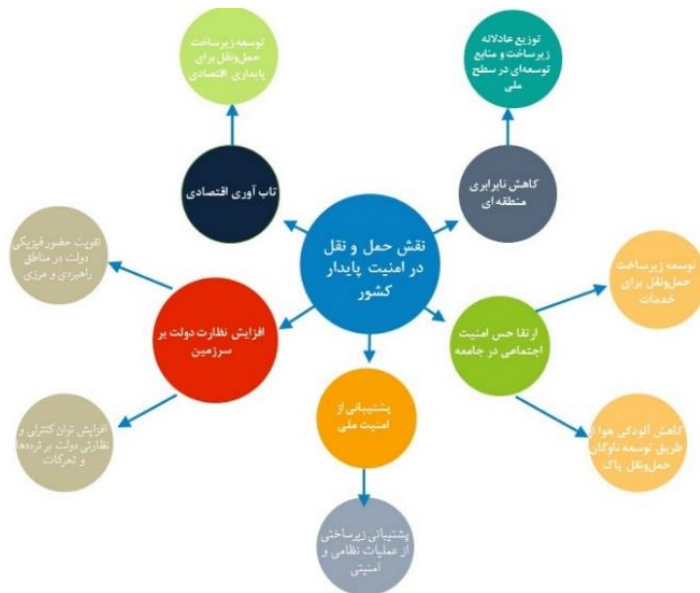
- توسعه اقتصادی از طریق حمل‌ونقل: با ۱۰ ارجاع، این مضمون به ارتباط میان حمل‌ونقل و توسعه اقتصادی پرداخته است. بیانات رهبری در این زمینه معمولاً بر نقش حمل‌ونقل در تسهیل تجارت و رشد اقتصادی تأکید دارند.

- کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای: این مضمون با ۵ ارجاع به کاهش فاصله‌های جغرافیایی و بهبود دسترسی مناطق محروم به امکانات و خدمات اشاره دارد.

- ارتقاء حس امنیت اجتماعی در جامعه: با ۹ ارجاع، این مضمون به حمل‌ونقل ایمن و پایدار برای افزایش اعتماد عمومی و کاهش اضطراب اجتماعی پرداخته است. این ارجاع‌ها به نقش حمل‌ونقل در تقویت احساس امنیت و رفاه در جامعه اشاره دارند.

در این نمودار، افزایش نظارت دولت بر سرزمین با ۱۸ ارجاع بیشترین تأکید را دارد و ارتقاء حس امنیت اجتماعی با ۹ ارجاع پس از آن قرار دارد. این نشان‌دهنده آن است که امنیت ملی و نظارت بر سرزمین بیشترین

توجه رهبری را در زمینه حمل و نقل و امنیت کشور به خود اختصاص داده است. علاوه بر این، توسعه اقتصادی و کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای از دیگر ابعاد مهمی هستند که در بیانات رهبری به آن‌ها اشاره شده است.

شکل شماره (۱) تصویر کلان از مضامین نقش حمل و نقل در توسعه امنیت کشور در بیانات رهبری
منبع: یافته های پژوهش

شکل ارائه شده تصویری جامع از فراوانی مضامین سازمان دهنده در بیانات مقام معظم رهبری پیرامون نقش حمل و نقل در توسعه امنیت پایدار کشور را نمایش می‌دهد. بر اساس این تحلیل، افزایش نظارت دولت بر سرزمین با ۱۸ ارجاع، بیشترین تأکید را در گفتمان رهبری داشته است. این مضمون به ویژه بر اهمیت حمل و نقل در تقویت حضور دولت در مناطق مرزی و حساس، پایش تردها و جلوگیری از تهدیدات اشاره دارد و نشان می‌دهد که حمل و نقل نه تنها یک ابزار خدماتی، بلکه ابزاری راهبردی برای اعمال حاکمیت و تضمین امنیت مرزها تلقی می‌شود.

در مراتب بعدی، مضامینی چون پشتیبانی از امنیت ملی و توسعه اقتصادی از طریق حمل و نقل هر یک با ۱۰ ارجاع جایگاه برجسته‌ای دارند و بر نقش زیرساخت‌های حمل و نقلی در پشتیبانی از عملیات‌های امنیتی و تقویت تاب‌آوری اقتصادی کشور تأکید دارند. همچنین، ارتقاء حس امنیت اجتماعی در جامعه با ۹ ارجاع و کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای با ۵ ارجاع به نقش اجتماعی و عدالت‌محور حمل و نقل پرداخته‌اند. این توزیع فراوانی مضامین، به روشنی نشان می‌دهد که گفتمان رهبری نگاه چندلایه‌ای و جامع به حمل و نقل دارد؛ از نقش آن در امنیت ملی تا توسعه اقتصادی و انسجام اجتماعی.

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش حمل‌ونقل در توسعه امنیت پایدار کشور بر اساس بیانات مقام معظم رهبری انجام شد. یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل مضمون نشان داد که جایگاه حمل‌ونقل در گفتمان رهبری فراتر از یک سامانه خدماتی است و در قالب پنج محور اصلی می‌توان آن را تبیین کرد.

محور نخست به نقش حمل‌ونقل در تقویت امنیت ملی اختصاص دارد. بر اساس بیانات رهبری، توسعه شبکه‌های جاده‌ای، ریلی و هوایی ابزاری کلیدی برای پشتیبانی از عملیات نظامی، جابه‌جایی سریع نیروها و تجهیزات و افزایش توان دفاعی کشور به شمار می‌آید. همچنین، حضور زیرساخت‌های حمل‌ونقلی در مناطق مرزی به عنوان عامل بازدارنده در برابر تهدیدات خارجی و ابزاری برای تثبیت اقتدار و حاکمیت دولت عمل می‌کند.

محور دوم به کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای مربوط می‌شود. رهبری در بیانات خود بارها بر ضرورت توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقلی در مناطق کم‌برخوردار و مرزی تأکید کرده‌اند. توزیع عادلانه امکانات حمل‌ونقل، موجب دسترسی یکسان‌تر شهروندان به خدمات، فرصت‌های شغلی و امکانات آموزشی و بهداشتی شده و در نهایت به کاهش فاصله‌های اجتماعی و اقتصادی میان مناطق مختلف کشور کمک می‌کند.

محور سوم به تاب‌آوری اقتصادی اشاره دارد. یافته‌های تحقیق نشان داد که حمل‌ونقل از دیدگاه رهبری نقشی بنیادین در تقویت اقتصاد ملی دارد. توسعه کریدورهای ترانزیتی و استفاده از موقعیت ژئوپلیتیکی ایران، عاملی برای افزایش درآمدهای پایدار و نفوذ منطقه‌ای قلمداد شده است. همچنین، ارتقای بهره‌وری در سیستم‌های حمل‌ونقل داخلی می‌تواند هزینه مبادلات را کاهش دهد، گردش کالا را تسریع کند و فضای کسب‌وکار کشور را بهبود بخشد.

محور چهارم افزایش نظارت و اقتدار دولت بر سرزمین است. گسترش شبکه‌های حمل‌ونقلی، حضور فیزیکی دولت را در مناطق دورافتاده و راهبردی تقویت کرده و امکان کنترل و مدیریت بهتر سرزمین را فراهم می‌سازد. در این چارچوب، حمل‌ونقل به ابزاری برای تثبیت حاکمیت ملی و انسجام سرزمینی تبدیل می‌شود. محور پنجم به ارتقای امنیت اجتماعی در جامعه مربوط می‌شود. توسعه حمل‌ونقل ایمن و پایدار، از طریق افزایش دسترسی به خدمات عمومی و کاهش مشکلات ترافیکی، به ارتقای حس امنیت و آرامش روانی شهروندان کمک می‌کند. رهبری بر این نکته تأکید داشته‌اند که ایجاد شبکه حمل‌ونقل عمومی پاک و عادلانه، موجب افزایش اعتماد عمومی، مشارکت اجتماعی و سرمایه اجتماعی خواهد شد.

به طور کلی، نتایج این پژوهش نشان داد که حمل‌ونقل در بیانات مقام معظم رهبری نقشی چندوجهی دارد و به عنوان یکی از ارکان تحقق امنیت پایدار کشور تلقی می‌شود. این رویکرد جامع، حمل‌ونقل را همزمان در ابعاد امنیتی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مطرح کرده و آن را به ابزاری کلیدی برای توسعه ملی و تثبیت امنیت پایدار تبدیل می‌سازد.

منابع و مأخذ

منابع فارسی

- حاتمی، امیر؛ وحیدی، احمد و احدی، محمد. (۱۳۹۹). عوامل مؤثر بر بازدارندگی نظامی در حوزه دریا و هوافضا. *مطالعات دفاعی/استراتژیک*، ۱۸(۸۲)، ۹۹-۱۱۸.
- راعی، جلال؛ اسماعیلی، مهدی و غفوری، داود. (۱۳۹۸). طراحی الگوی مطلوب حمل‌ونقل زمینی نه‌جا با رویکرد جنگ‌های آینده. *مدیریت نوآوری در سازمان های دفاعی*، ۲(۳)، ۱۸۱-۲۰۱.
- سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای. (۱۴۰۴). ۱ اردیبهشت. جابه‌جایی بیش از ۱۴۳ میلیون مسافر به وسیله ناوگان حمل‌ونقل عمومی کشور در سال ۱۴۰۳.
- سیاری حبیب اله و خانزادی، حسین. (۱۳۹۶). الگوی توسعه سواحل مکران با تأکید بر احیاء قدرت دریایی. *مطالعات دفاعی/استراتژیک*، ۱۴(۶۶)، ۵-۳۲.
- سیاری، حبیب اله. (۱۳۸۸). الگوی موازنه قدرت در راهبردهای امنیتی خلیج فارس. *علوم و فنون نظامی*، ۶(۱۴)، ۲۱-۶.
- موسوی، سید محمود؛ سیاری، حبیب اله و پورصادق، ناصر. (۱۳۹۸). ارائه سیاست‌های راهبردی نظام مقدس ج.ا. در اداره امور حمل‌ونقل دریایی مبتنی بر گفتمان ولایت‌فقیه. *فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی*، ۱(۲)، ۷۱-۹۰.
- وزارت امور اقتصادی و دارایی، خزانه‌داری کل کشور. (۱۴۰۱). *گزارش عملکرد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای فصل حمل‌ونقل در سال ۱۴۰۰*.

منابع خارجی

- Banister, D. (2011). The trilogy of distance, speed and time. *Journal of Transport Geography*, 19(4), 950-959.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Cigu, E., Agheorghiesei, D. T., Gavriluță, A. F., & Toader, E. (2019). Transport infrastructure development, public performance and long-run economic growth: A case study for the EU-28 countries. *Sustainability*, 11(1), 67.
- Fan, S., & Yang, Z. (2022). Safety and security co-analysis in transport systems: Current state and regulatory development. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 166, 369-388.
- Foster, V., Gorgulu, N., Jain, D., Straub, S., & Vagliasindi, M. (2023). *The impact of infrastructure on development outcomes: A meta-analysis* (Policy Research Working Paper No. 10350). World Bank.
- Lakshmanan, T. R. (2007). The wider economic benefits of transportation: An overview. *Journal of Transport Literature*, 1(1), 1-19.

- Levy, J. K. (2009). A case for sustainable security systems engineering: Integrating national, human, energy and environmental security. *Journal of Systems Science and Systems Engineering*, 18(4), 385–402.
- Makarova, I., Yakupova, G., Buyvol, P., Abashev, A., & Mukhametdinov, E. (2022). Risk management methodology for transport infrastructure security. *Infrastructures*, 7(6), 81.
- MITRE. (2024, July 17). *A guide for creating an effective resilient transportation system*. MITRE Corporation.
- O’Kelly, M. E. (2025). Transportation security at hubs: Addressing key challenges across modes of transport. *Journal of Transportation Security*, 18, 4.
- Ozaltin, D. (2024). The sustainable security index: A new measure for research and policy analysis. *Conflict, Security & Development*, 24(4), 317–338.
- Prus, P., & Sikora, M. (2021). The impact of transport infrastructure on the sustainable development of the region: The case study of the Wałcz Lake District. *Agriculture*, 11(4), 279.
- Rodrigue, J.-P. (2020). *The geography of transport systems* (5th ed.). Routledge.
- World Bank. (2019, November 1). *Transportation: Ensuring connectivity and stability in fragile situations*. World Bank.